
ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΉ ΚΉ ΔΙΚΑΙΟΣΎΝΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΉ ΈΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΝΈΩΝ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΌ ΕΓΧΕΙΡΊΔΙΟ

Αποτέλεσμα έργου 1

Project Nr. 2021-1-ES02-KA220-YOU-
000028785

---

www.digi-arts.eu

ABOUT THIS DOCUMENT

YEAR	2022
AUTHOR	Michaela Antoniou, Clio Fanouraki, Theo Gavrielides, Sabine Wiemann
DOCUMENT VERSION	Version 2 (final)
LICENSING	CC BY-SA
PROJECT NR.	2021-1-ES02-KA220-YOU-000028785

PROJECT PARTNERS

BUPNET

HELLENIC REPUBLIC

**National and Kapodistrian
University of Athens**

— EST. 1837 —

SCHOOL OF PHILOSOPHY

Department of Theatre Studies

pistes solidaires

**Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης**

GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE SANIDAD, SERVICIOS SOCIALES
E IGUALDAD

SECRETARÍA
DE ESTADO
DE SERVICIOS SOCIALES
E IGUALDAD

injuve

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην παραγωγή της παρούσας έκδοσης δεν συνιστά αποδοχή του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών, και η Επιτροπή δεν μπορεί να αναλάβει την ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Π'ΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜ'ΕΝΩΝ

ΈΝΑ

04 Εισαγωγή

---

05 Το πρόγραμμα DigiArts και οι στόχοι του

---

09 Αποκαταστατική δικαιοσύνη: θεωρία και πράξη
Παρουσίαση της επανορθωτικής δικαιοσύνης και των
09 δυνατοτήτων της για την εργασία των νέων
Πρακτικές μεθοδολογίες για την εφαρμογή της
12 αποκαταστατικής δικαιοσύνης

---

29 Τέχνη και αποκαταστατική δικαιοσύνη στην εργασία
με νέους και την ψυχική υγεία
29 Θεραπευτικές μορφές τέχνης σε νέους και την ψυχική
υγεία
32 Αποκαταστατική δικαιοσύνη και τέχνη

Δ'ΥΟ

39 Τέχνες και δημιουργικότητα στην εργασία με νέους.

ΠΊΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΈΝΩΝ

ΤΡΊΤΑ

Χρήση ψηφιακών εργαλείων και μεθοδολογιών στην εργασία με νέους και ενίσχυση της δημιουργικότητας	43
Εφαρμοσμένες αξίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης μέσω διεργασιών ψηφιακού θεάτρου και τέχνης	43

ΤΈΣΣΕΡΑ

Καθιστώντας την άτυπη μάθηση ορατή – Επικύρωση ικανοτήτων με το επίπεδο5	54
Επικύρωση επάρκειας – για ποιον και από ποιον;	55
Η δυνατότητα το Επίπεδο5 να επικυρώνει τη χρήση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στην εργασία με νέους	56
Η διαδικασία ΕΠΙΠΕΔΟ5	57

ΠΈΝΤΕ

Ενδεικτική βιβλιογραφία	61
-------------------------	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός του παρόντος εγγράφου είναι να παράσχει πληροφορίες και κατευθυντήριες γραμμές στους εργαζόμενους σε θέματα νεολαίας που θα συμμετάσχουν στο πρόγραμμα Digital Arts Dialogue - DigiArts. Η δομή του παρόντος εγχειριδίου ακολουθεί μια γραμμική ανάπτυξη ξεκινώντας, πρώτον, από τους στόχους του προγράμματος DigiArts, συνεχίζοντας, δεύτερον, με τις θεωρητικές και πρακτικές πτυχές της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης και τη σύνδεσή τους με τις τέχνες, επισημαίνοντας, τρίτον, τη σύνδεση με το θέατρο, σε συνάρτηση, τέταρτον, με τις ψηφιακές τεχνολογίες και το ψηφιακό δράμα, ενώ υπάρχει και μια τελευταία ενότητα, που επικεντρώνεται στην εκπαίδευση επιπέδου 5. Η φιλοσοφία του προγράμματος και του παρόντος εγχειριδίου βασίζεται στις διεπιστημονικές προοπτικές και συνδέσεις του θεάτρου, της αποκαταστατικής δικαιοσύνης και των ψηφιακών τεχνολογιών.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ DIGIARTS ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ

Υπό το πρίσμα της πρόσφατης πανδημίας και των περιορισμών που ισχύουν για τις δυνατότητες διά ζώσης συνάντησης με άλλους ανθρώπους, η συνεργασία και ο διάλογος μεταξύ των νέων, στην εργασία με τους νέους και στη συμβουλευτική γενικότερα, υπέστησαν μεγάλη έλλειψη ποιότητας, δυνατότητας και παροχής. Η εργασιακή εμπειρία και η ανταλλαγή απόψεων με τους συνεργαζόμενους φορείς και τις επαφές του δικτύου των εταίρων του έργου DigiArts, κατέδειξαν ότι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς, στο οποίο οι νέοι θα μπορούσαν να μοιραστούν τις ανησυχίες, τις επιθυμίες και τις ιστορίες τους, αποδείχθηκε δύσκολη κατά το τελευταίο έτος.

Το πρόγραμμα DigiArts έχει ως στόχο να εστιάσει σε αυτόν τον διάλογο που «διεκκόπη» και να αναπτύξει έναν ποιοτικό και αποτελεσματικό τρόπο ανταλλαγής διαλόγου και συνεργασίας μεταξύ των νέων και των εργαζομένων σε θέματα νέων να αλληλοϋποστηριχθούν με έναν καινοτόμο ψηφιακό τρόπο. Το DigiArts επικεντρώνεται στην ανάπτυξη μιας καινοτόμου και δημιουργικής μεθόδου για τους εργαζόμενους στον τομέα της νεολαίας για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης.

Βασίζεται στο πιλοτικό έργο Culture & Art for Unity (CA4U) Restorative Justice που υλοποιήθηκε από τον φορέα RJ4All στο Ηνωμένο Βασίλειο και απέσπασε το πρώτο βραβείο από τον διαγωνισμό Culture Seeds του δημάρχου του Λονδίνου το 2019. Το DigiArts χρησιμοποιεί τις αξίες της αποκαταστατικής δικαιοσύνης (διαμοιρασμός εξουσίας, ισότητα, αξιοπρέπεια, σεβασμός και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων) καθώς και τις πρακτικές της

που βασίζονται στον διάλογο, για να δημιουργήσει ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς για νέους διαφορετικής εθνοτικής προέλευσης, ταυτότητας φύλου και κοινωνικής τάξης.

Οι μειονεκτούντες νέοι καλούνται να μιλήσουν για τις ανησυχίες, τα κίνητρα και τα εμπόδια τους στους άλλους σε ένα ασφαλές και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλον, υποστηρίζοντας τη διαπολιτισμική ανταλλαγή μεταξύ των ομάδων και ευαισθητοποιώντας τους για τις ιστορίες, τις ανησυχίες και τις ανάγκες άλλων νέων. Οι εργαζόμενοι με νέους μαθαίνουν πώς να υποστηρίζουν τους νέους στη μετατροπή των προβληματισμών τους σε καλλιτεχνική δημιουργία χρησιμοποιώντας το θέατρο, το οποίο είναι μια διεπιστημονική μορφή τέχνης, καθώς αποτελείται από κείμενο (λογοτεχνία, ποίηση κ.λπ.) και προφορικό λόγο, σκηνικά, κοστούμια και εικαστικά, μουσική, ήχο και ηχοτοπία, φωτισμούς και σχεδιασμό φωτισμών. Όλα αυτά τα καλλιτεχνικά στοιχεία του θεάτρου μπορούν να αναπτυχθούν και να εκτελεστούν ψηφιακά με τη μορφή βίντεο, φωτογραφιών ή ψηφιακών σχεδίων, τα οποία μπορούν να ανταλλάσσονται με άλλους νέους.

Το έργο αυτό παρέχει στους εργαζόμενους με νέους και σε άλλους επαγγελματίες στον τομέα αυτό την ευκαιρία να διευρύνουν τις μεθοδολογίες τους και να προσαρμόσουν την εργασία τους στις αξίες της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, προκειμένου να προωθήσουν έναν διάλογο συνεργασίας και αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των νέων. Έτσι, το DigiArts θα βελτιώσει τις τρέχουσες πρακτικές των εργαζομένων σε θέματα νεολαίας και θα ενισχύσει τις ικανότητές τους όσον αφορά ευαίσθητα θέματα στην εργασία με νέους. Οι εργαζόμενοι με νέους θα μάθουν να ενσωματώνουν τις αξίες της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στην αντιμετώπιση καταστάσεων και να εφαρμόζουν αυτή την προσέγγιση μέσω δημιουργικών καλλιτεχνικών εργαλείων στην εργασία τους με τους νέους.

Το πρόγραμμα DigiArts και οι στόχοι του

Αυτό θα τους παράσχει εργαλεία που θα τους βοηθήσουν να προωθήσουν το διάλογο μεταξύ διαφορετικών ομάδων, προωθώντας έτσι την ένταξη και αυξάνοντας την αποδοχή της διαφορετικότητας, των διαφορών ταυτότητας φύλου, κοινωνικής τάξης και μεταναστευτικού υπόβαθρου σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, επιτρέποντας στους επαγγελματίες της εργασίας με νέους να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν μια νέα και καινοτόμο προσέγγιση για την αντιμετώπιση ευαίσθητων και συγκρουσιακών θεμάτων με τους νέους. Θα επιτρέψει στους επαγγελματίες του τομέα της νεολαίας να διευρύνουν την εμβέλεια της εργασίας τους και να παρέχουν υποστήριξη και βοήθεια σε περισσότερους νέους, ακόμη και σε νέους που δεν είναι σε θέση να προσέλθουν σε μια συμβουλευτική συνεδρία ή παρέμβαση αυτοπροσώπως.

Το πρόγραμμα DigiArts έχει ως στόχο να δώσει τη δυνατότητα στους νέους να χρησιμοποιήσουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους για να αλληλεπιδράσουν και να συνεργαστούν με τους συνομηλικούς τους και να μοιραστούν τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς τους με άλλους. Αυτή η καλλιτεχνική προσέγγιση αναμένεται να τους υποστηρίξει με έναν ανοιχτό και καλλιτεχνικό τρόπο, ενώ παράλληλα θα αυξήσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα πλεονεκτήματα, τις προκλήσεις και τους κινδύνους της ψηφιακής εργασίας.

'ΕΝΝΙΑ
ΜΕΡΟΣ

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

1 ΜΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΝΕΟΥΣ

Δεν υπάρχει καθολικός ορισμός της αποκαταστατικής δικαιοσύνης (Restorative Justice), ούτε συμφωνία για το πλαίσιο στο οποίο θα έπρεπε αυτή να λειτουργεί (π.χ. Braithwaite, 2002- Γαβριηλίδης, 2008). Ο Γαβριηλίδης (2007; 2021) αντιλαμβάνεται την αποκαταστατική δικαιοσύνη ως "ένα ήθος με πρακτικούς στόχους, μεταξύ των οποίων είναι η αποκατάσταση της βλάβης με τη συμμετοχή των θιγόμενων μερών σε μια (άμεση ή έμμεση) συνάντηση και μια διαδικασία κατανόησης μέσω ενός εθελοντικού και ειλικρινούς διαλόγου" (σ. 139). Ο όρος ήθος σημαίνει "έναν τρόπο ζωής. Είναι μια νέα προσέγγιση της ζωής, των διαπροσωπικών σχέσεων και ένας τρόπος ιεράρχησης του τι είναι σημαντικό στη διαδικασία εκμάθησης της συνύπαρξης" (Γαβριηλίδης 2007, σ. 139). Οι Braithwaite (2002) και McCold (1999) δήλωσαν ότι οι αρχές που διέπουν αυτό το "ήθος" είναι η αποκατάσταση των θυμάτων, η ευθύνη των δραστών και οι κοινότητες φροντίδας. Ο McCold υποστήριξε ότι αν δεν δοθεί προσοχή και στις τρεις αυτές παραμέτρους, τότε το αποτέλεσμα θα είναι μόνο εν μέρει μόνο αποκαταστατικό.

Σε παρόμοιο πνεύμα, ο Daly (2006) δήλωσε ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη δίνει "έμφαση στο ρόλο και την εμπειρία των θυμάτων στην ποινική διαδικασία" (σ. 7) και ότι εμπλέκει όλα τα σχετικά μέρη σε μια συζήτηση σχετικά με το αδίκημα, τον αντίκτυπό του και το τι πρέπει να γίνει για την αποκατάστασή του. Η λήψη αποφάσεων, είπε ο Daly, πρέπει να πραγματοποιείται τόσο από λαϊκούς όσο και από νομικούς φορείς. Σύμφωνα με τον Γαβριηλίδη (2007), "η αποκαταστατική δικαιοσύνη υιοθετεί μια νέα προσέγγιση των συγκρούσεων και του ελέγχου τους, διατηρώντας ταυτόχρονα ορισμένους αποκαταστατικούς στόχους" (139).

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

Παρά την οριστική ασάφεια της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, υπάρχει ομοφωνία ότι η εστίασή της είναι στην αποκατάσταση της βλάβης που αναγνωρίζεται ως ένα σύνθετο φαινόμενο, το οποίο περιλαμβάνει εμπειρίες, κίνητρα, αλληλεπιδράσεις, κοινωνικούς ρόλους, συγκρούσεις, ανάγκες όλων των μερών, οι οποίες δεν μπορούν να περιοριστούν στη σχηματική ακαμψία των προτύπων.

Αυτό αποτελεί μια τεράστια ευκαιρία για την εφαρμογή της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στον τομέα της νεολαίας

- με την εμπλοκή διαφορετικών επίπεδων κοινωνικών και θεσμικών σχέσεων
- μη θέτοντας όρια για τη δυνατότητα εφαρμογής σε σχέση με τη βλάβη
- με την προώθηση της ενεργού συμμετοχής των νέων και των εργαζομένων σε θέματα νεολαίας.

Επιπλέον, σε τοπικό επίπεδο, η συμμετοχή εθελοντών στην κοινότητα, κατάλληλα εκπαιδευμένων, προσφέρει την ευκαιρία για μεγαλύτερη συμμετοχή των νέων πολιτών στη δικαστική διαδικασία, για ευρύτερη έκθεση της κοινότητας σε δεξιότητες μη βίαιης επίλυσης συγκρούσεων και για μείωση του κόστους του προγράμματος.

Σε διακρατικό επίπεδο, εξετάζοντας την εμπειρία των πιο "ολοκληρωμένων" συστημάτων στα οποία η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη είναι αρκετά καλά κατανοητή, γνωστή, διευκολύνεται και εφαρμόζεται στην πράξη, αν και με διαφορετικούς τρόπους εφαρμογής, βρίσκουμε κοινά στοιχεία, χρήσιμα για να κατανοήσουμε τις ευκαιρίες επέκτασης του οράματος και της εφαρμογής αυτής της πρακτικής:

- Η άμεση συμμετοχή, στην εφαρμογή, των πιο αποκεντρωμένων επιπέδων διακυβέρνησης, σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς εταίρους σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.
- η χρήση, εκτός από τα ποινικά αδικήματα, σε κοινωνικές συγκρούσεις (με χρηματοδότηση και μεθόδους εφαρμογής που φαίνεται να είναι γενικά ευκολότερες).

Αποκαταστατική Δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

Στο πλαίσιο του DigiArts, αναρωτηθήκαμε ποιες ευκαιρίες παρουσιάζει η εφαρμογή της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης ειδικά σε σχέση με τη διάδοση της γνώσης, της ευαισθητοποίησης και της ενδυνάμωσης των νέων και των επαγγελματιών της νεολαίας;

Οι αναδυόμενες ιδέες επικεντρώνονται κυρίως στα εξής:

- Ανάπτυξη καλών πρακτικών, μοντέλων και προτύπων
- Κατάρτιση των επαγγελματιών της νεολαίας
- Βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των διαφόρων θεσμικών επιπέδων
- εκστρατείες ευαισθητοποίησης και συμμετοχής της κοινότητας.

Παράλληλα, είναι ασφαλώς απαραίτητο να προβλεφθεί η δημιουργία ενός κεντρικού και επίσημου φορέα συντονισμού, καθώς και η εξασφάλιση μεγαλύτερης πολιτικής και διοικητικής ανεξαρτησίας για τα προγράμματα Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης και μεγαλύτερης υποστήριξης της κεντρικής κυβέρνησης για την τοπική δράση.

Είναι σημαντικό να προωθηθεί η ευρύτερη διάδοση και χρήση αυτού του εργαλείου, από το διακρατικό έως το τοπικό επίπεδο:

- Η ανάπτυξη νομοθετικής στήριξης των δημόσιων πόρων για την υποστήριξη του κινήματος της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης, με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία για τον αντίκτυπό του
- Η δέσμευση - σε επίπεδο συστήματος - να προσφέρεται στους πολίτες πρόσβαση σε τοπικές κοινοτικές πρακτικές Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης ως πρώτη επιλογή για την αντιμετώπιση της βλάβης και της ανισότητας
- Η ανάπτυξη πολλαπλών υβριδικών μορφών παρέμβασης που μεσολαβούν μεταξύ των δυνατών σημείων και των περιορισμών των επιμέρους παρεμβάσεων Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης.
- Ενίσχυση της κοινότητας και της ευθύνης των πολιτών με την αύξηση της συμμετοχής σε κοινοτικές πρωτοβουλίες

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

- Εφαρμογή των αρχών και πρακτικών της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης στο σχολείο και σε άλλα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, συμπεριλαμβανομένων των πανεπιστημίων
- Αύξηση της χρήσης των αρχών και πρακτικών της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης στον χώρο εργασίας

Τέλος, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στον τρόπο δημιουργίας ανοικτών και ευέλικτων δομών, τεχνικών και μοντέλων που μπορούν να διαμοιραστούν από περισσότερες χώρες και που επιτρέπουν τη μέτρηση και αξιολόγηση των πρακτικών και των αποτελεσμάτων της επανορθωτικής δικαιοσύνης με την πάροδο του χρόνου.

Συνοψίζοντας, η αποκαταστατική δικαιοσύνη φέρνει κοντά τα μέρη που έχουν πληγεί από μια μορφή βλάβης και τους δίνει την ευκαιρία να μοιραστούν τις εμπειρίες τους με τρόπο που μπορεί να διευκολύνει την κατανόηση και την ενσυναίσθηση (βλ. Γαβριηλίδης 2007; 2020). Ορισμένοι περιγράφουν την αποκαταστατική δικαιοσύνη ως έναν τρόπο να μεταφερθεί η σύγκρουση μακριά από τους οργανισμούς και στα χέρια των ατόμων που έχουν πληγεί. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αφορά την επικοινωνία.

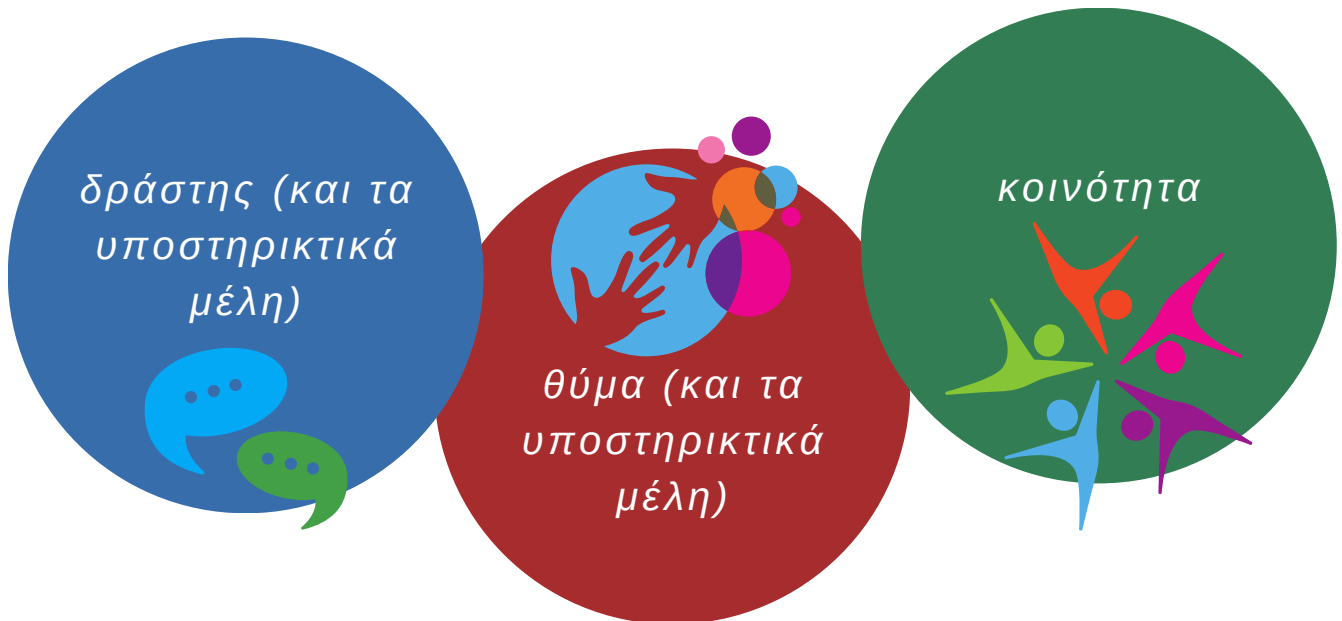
2 ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη προσφέρει μια σειρά εναλλακτικών προγραμμάτων, τόσο στην προσέγγιση της επανένταξης όσο και στην προσέγγιση της αμοιβής (Bazemore and Walgrave, 1999- Braithwaite, 1997- Γαβριηλίδης, 2008), ως ένα είδος "ομπρέλας" που περιλαμβάνει διαφορετικούς τύπους παρέμβασης σε ένα πλαίσιο ποινικής δικαιοσύνης.

Το Παράδειγμα της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης, το οποίο μπορεί να μειωθεί σε διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις και συγκεκριμένα προγράμματα, βασίζεται σε τρεις χαρακτήρες:

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

1. Τον δράστη, ο οποίος χρειάζεται να αναλάβει την ευθύνη
2. Το θύμα, που υπέστη τη ζημία, το οποίο χρειάζεται αποκατάσταση
3. την κοινότητα, η οποία χρειάζεται συμφιλίωση.

ΙΣτο επανορθωτικό παράδειγμα τα τρία αυτά εμπλεκόμενα μέρη συναντώνται, αλλά, ανάλογα με τη συγκεκριμένη κατάσταση και το γεγονός, υπάρχουν διαφορετικές και ευέλικτες εφαρμογές των πρακτικών της αποκαταστατικής δικαιοσύνης. Εάν μόνο δύο από τους τρεις τομείς τέμνονται ή εάν το πρόγραμμα δρα μόνο σε έναν τομέα, υπάρχει ένα μεσαίο ή μερικώς επανορθωτικό πρόγραμμα.

Υπάρχουν μερικώς επανορθωτικά προγράμματα, τα οποία αφορούν μόνο έναν από τους φορείς (δράστης, θύμα ή κοινότητα) και περιλαμβάνουν εργασία με τις οικογένειες του δράστη, οικογενειακή κοινωνική εργασία, εργασία στην κοινότητα, εργασία αποκλειστικά με τον δράστη: η ευθύνη είναι κεντρική σε αυτά τα προγράμματα.

Οι μέθοδοι εφαρμογής της αποκαταστατικής δικαιοσύνης περιλαμβάνουν:

- Διαμεσολάβηση μεταξύ θύματος και δράστη
- οικογενειακή ομαδική διάσκεψη,

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

- ομαδική διάσκεψη σε επίπεδο κοινότητας (κοινοτική ομαδική διάσκεψη),
- κύκλοι ειρήνευσης.

Το πρόγραμμα πρέπει να λάβει υπόψη του στον σχεδιασμό του την επιλογή μιας από τις αναφερόμενες μορφές: την περιοχή εφαρμογής, την τοπική κοινότητα, το ρήγμα των κοινωνικών σχέσεων που έχει προκαλέσει πόνο. Η βασική πρακτική αυτών των μορφών είναι ο Επανορθωτικός Διάλογος (ΕΔ), στον οποίο τα μέρη μπορούν να μιλήσουν και να ακούσουν με ασφάλεια. Αυτό προϋποθέτει:

- Αναστολή της δικαστικής απόφασης
- Ανοιχτότητα να ακούσει κανείς αυτό που έχει να πει ο άλλος, ακόμη και αν δεν συμφωνεί με αυτό
- Ταπεινότητα και συμπόνια
- Μετασχηματιστικό αντίκτυπο στις σχέσεις Σχέσεις που τοποθετούν τη σύγκρουση σε ένα προσωπικό πλαίσιο (και για τα δύο μέρη).

Οι πρακτικές ΕΔ μπορούν να περιλαμβάνουν διάλογο 1 προς 1 ή διάλογο σε ομάδα, χωρίς διαμεσολαβητή, ή διάλογο 1 προς 1 ή διάλογο σε ομάδα με την παρουσία διαμεσολαβητή (διευκολυντή).

Όταν ο διαμεσολαβητής είναι παρών, μιλάει ελάχιστα, αλλά είναι απόλυτα συναισθηματικά παρών, παρεμβαίνοντας μόνο όταν είναι απαραίτητο. Βεβαίως, είναι απαραίτητο ο διαμεσολαβητής να μπορεί να προσφέρει μια βαθιά και ενσυναισθητική ακρόαση, να τιμά τις προσωπικές ιστορίες όλων, να εκτιμά τη δύναμη της σιωπής, να δίνει προσοχή στη γλώσσα του σώματος, του νου και της καρδιάς και πάνω απ' όλα να γνωρίζει πώς να επικοινωνεί ζεστασιά και ασφάλεια στο διάλογο.

Εδώ, κάνουμε αναφορά σε ορισμένες βασικές πρακτικές της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης:

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

2.1 Διαμεσολάβηση θύματος/δράστη (ΔΘΔ)

Η ΔΘΔ είναι ένα από τα πιο γνωστά και περισσότερο χρησιμοποιούμενα προγράμματα Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης, ιδίως στη Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη.

Ο αποτελεσματικός σχεδιασμός του προγράμματος είναι το πιο δύσκολο και κρίσιμο βήμα: η εμπειρία δείχνει ότι συχνά, ωστόσο, η φάση αυτή υποτιμάται.

Κατά τον σχεδιασμό ενός προγράμματος VCO είναι σημαντικό να καθοριστούν:

- στόχοι: αν, εξ ορισμού, το πρόγραμμα VCO βασίζεται στον πρωταρχικό στόχο της παροχής μιας διαδικασίας επίλυσης συγκρούσεων που θεωρείται δίκαιη τόσο για το θύμα όσο και για τον δράστη, κάθε τοπικό πρόγραμμα, ωστόσο, πρέπει να προσδιορίσει ποιοι δευτερεύοντες στόχοι είναι σημαντικοί για την κοινότητα, όπως η πρόληψη του εγκλήματος, η αποκατάσταση του δράστη, η βοήθεια προς τα θύματα, η επίλυση συγκρούσεων στην κοινότητα, η ενδυνάμωση των θυμάτων, η συμφιλίωση των θυμάτων ή μια εναλλακτική λύση στη φυλάκιση.
- οποιαδήποτε υποστήριξη της κοινότητας/του συστήματος
- πηγές χρηματοδότησης
- πληθυσμός-στόχος
- διαχείριση συστημάτων πληροφοριών
- κατάρτιση διαμεσολαβητών.

Κατά την οργάνωση ενός προγράμματος VCO, πρέπει να ληφθούν υπόψη κρίσιμες πτυχές για την επιτυχία της διαδικασίας:

- η παραδοχή της ενοχής από τον δράστη
- η εκούσια συναίνεση των μερών (ακόμη και για τον δράστη δεν πρέπει να είναι καταναγκαστική)
- η πρόβλεψη προσωπικών συναντήσεων μεταξύ του θύματος και του δράστη του εγκλήματος
- εκπαίδευση και ουδετερότητα των διαμεσολαβητών.

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

Στους βασικούς φορείς θα πρέπει να περιλαμβάνονται δικαστές, εισαγγελείς, συνήγοροι υπεράσπισης, σωφρονιστικό προσωπικό- συνήγοροι των θυμάτων- προσωπικό επιτήρησης, υπηρεσίες για τα θύματα, πολιτικοί εκπρόσωποι της πόλης, θρησκευτικοί, αναφερόμενοι στη γειτονιά, καθώς και πολιτικοί και επιχειρηματικοί ηγέτες.

Η ανάλυση των βασικών παραγόντων πρέπει να αξιολογεί τον τρόπο με τον οποίο ο καθένας από αυτούς μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την ανάπτυξη του προγράμματος.

Η δημιουργία μιας συμβουλευτικής επιτροπής μπορεί επίσης να συμβάλει σημαντικά στην αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος διαμεσολάβησης θυμάτων εγκλημάτων. Η δομή της μπορεί να ποικίλλει, ανάλογα με τη φύση του πλαισίου και τις ανάγκες του προγράμματος, με τη συμμετοχή ενός θύματος που συμμετείχε σε VCO, ενός δράστη που συμμετείχε σε VCO, κοινοτικών λειτουργών νεολαίας, εκπροσώπων του δικαστικού σώματος ή της δικαστικής διοίκησης, αστυνομικών, λειτουργών εξυπηρέτησης θυμάτων, κοινωνικών λειτουργών, λειτουργών υγείας, εκπροσώπων της κοινότητας των μέσων ενημέρωσης, σχολείων, εκκλησιών κ.λπ.

Ο στόχος

Ο κύριος σκοπός της VOC είναι να δημιουργήσει μια διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων στην οποία συμμετέχουν ενεργά το θύμα και ο δράστης του εγκλήματος, για να:

- να αποκατασταθεί η συναισθηματική και υλική ζημία που προκλήθηκε από το έγκλημα
- να δώσει στα δύο μέρη ευκαιρίες να συζητήσουν το αδίκημα
- να εκφράσουν τα συναισθήματά τους
- να αναπτύξουν από κοινού, θύμα και δράστης, μια πορεία για την αντιμετώπιση και επίλυση της ζημίας που προκλήθηκε από το εγκληματικό γεγονός.

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

Το κίνητρο συμμετοχής

Μεταξύ των κυριότερων κινήτρων των μερών για τη συμμετοχή τους σε μια διάσκεψη είναι, τόσο για το θύμα όσο και για τον δράστη, ότι θέλουν/μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να μιλήσουν απευθείας με το άλλο πρόσωπο, καθώς και ότι μπορούν να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην επίλυση του προβλήματος (κάτι που, πολύ συχνά, φαίνεται να αρνούνται στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης)

Παράλληλα, υπάρχουν και κάποιοι προφανείς αλτρουιστικοί λόγοι, όπως η "επιθυμία να αποκατασταθεί η ζημία" για τους δράστες ή η "επιθυμία να βοηθηθεί ο δράστης" για τα θύματα.

Τέλος, υπάρχουν επίσης στοιχεία καθήκοντος τόσο για τα θύματα όσο και για τους δράστες: καθήκον έναντι του άλλου μέρους, έναντι της οικογένειας, έναντι της κοινωνίας. Ωστόσο, δεν υπάρχει ποτέ κανενός είδους εξαναγκασμός των θυμάτων ή των δραστών να συμμετάσχουν σε συνέδρια.

Μελέτη περίπτωσης: Επίθεση με φυλετικά κίνητρα (σε κολέγιο)

Σύμφωνα με μια μελέτη περίπτωσης που αναφέρθηκε από το West Midlands Restorative Justice HUB, κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης στην τάξη σε σχέση με την τρομοκρατία, το θύμα έκανε ένα σχόλιο που κρίθηκε ρατσιστικό από τον δράστη, ο οποίος στη συνέχεια επιτέθηκε στο θύμα.

Τα πρώτα βήματα

Η υπόθεση παραπέμφθηκε στο West Midlands Restorative Justice Hub και όλα τα στοιχεία συγκεντρώθηκαν από τον αρμόδιο αστυνομικό.

Μετά την αξιολόγηση της καταλληλότητας της διαδρομής της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης, το θύμα (και ο πατέρας του) κλήθηκε και δέχτηκε μια συνάντηση- ζητήθηκε η έγκριση των γονέων (παρόντων στη συνάντηση), καθώς το θύμα ήταν ανήλικο.

Ακολούθως, κλήθηκαν η μητέρα του δράστη και ο δράστης και κανονίστηκε συνάντηση, στην οποία οι γονείς έδωσαν την άδειά τους (καθώς ο δράστης ήταν επίσης ανήλικος).

Προετοιμασία

Στη συνάντηση με τον δράστη και τη μητέρα του, πραγματοποιήθηκε η αρχική αξιολόγηση: ο δράστης εξέφρασε την πλήρη ευθύνη και αναγνώρισε τις επιπτώσεις στο θύμα. Ο δράστης εξήγησε ότι εκείνη τη στιγμή ήταν θυμωμένος επειδή πίστευε ότι το θύμα είχε προσβάλει τη θρησκεία του, δείχνοντας επίγνωση ότι, ακόμη και αν αυτό συνέβαινε, δεν είχε δικαίωμα να του επιτεθεί. Ο δράστης πίστευε ότι η επικοινωνία με το θύμα θα τον παρακινούσε να μην επαναλάβει το αδίκημα, καθώς και ότι θα του επέτρεπε να ζητήσει συγγνώμη.

Μελέτη περίπτωσης: Επίθεση με φυλετικά κίνητρα

Αργότερα οι 2 διαμεσολαβητές συνάντησαν το θύμα και τον πατέρα της, ενημερώνοντας ότι η μητέρα του δράστη λυπόταν για ό,τι είχε συμβεί και ήθελε να γνωρίζει, ότι ο δράστης ήθελε να ζητήσει συγγνώμη- το θύμα συμφώνησε τότε να κατευθύνει την Αποκαταστατική Δικαιοσύνη.

Δεδομένου ότι το περιστατικό έλαβε χώρα στο κολέγιο, αποφασίστηκε να οργανωθεί η συνάντηση εκεί, με τη συμμετοχή του καθηγητή και των δύο φοιτητών, με τη σύμφωνη γνώμη και των δύο μερών και των γονέων τους.

Το θύμα και ο δράστης συναντήθηκαν αρκετές φορές για να βεβαιωθούν ότι ήταν και οι δύο πλήρως προετοιμασμένοι για την κατ' ιδίαν συνάντηση.

Άμεση συνάντηση

Την ημέρα της κατ' ιδίαν συνάντησης, ένας επαγγελματίας συνάντησε το θύμα στο κολέγιο, συνόψισε τι θα συνέβαινε και ετοίμασε την αίθουσα.

Ο δεύτερος επαγγελματίας συναντήθηκε με τον δράστη προετοιμάζοντάς τον για τη συνάντηση.

Ο καθηγητής του κολεγίου ήταν παρών κατά τη διάρκεια της συνάντησης.

Μετά από μια παρουσίαση από όλους τους συμμετέχοντες στη συνάντηση, επανεξετάστηκαν οι κανόνες της συνάντησης.

Το θύμα εξήγησε πώς το περιστατικό τον επηρέασε, τον εξόργισε και επηρέασε τη συμπεριφορά του, συζητήθηκε με τον δράστη, εκθέτοντας τις επιπτώσεις στα συναισθήματα και την ανατροφή του. Ο δράστης μπόρεσε να ζητήσει συγγνώμη και να εξηγήσει τις σκέψεις του σχετικά με τον ίδιο πριν και μετά το αδίκημα και πώς ένιωσε όταν άκουσε τις πληροφορίες που του είπε το θύμα.

Μελέτη περίπτωσης: Επίθεση με φυλετικά κίνητρα

Οι δύο πλευρές κατέληξαν σε συμφωνία να προσπαθήσουν να επιλύσουν οποιοδήποτε πρόβλημα αν προκύψει διαφωνία μεταξύ τους στο μέλλον.

Ανατροφοδότηση

Μετά τη συνάντηση, αφού ο δράστης συζήτησε σχετικά με το πώς η εκτέλεση της δίκης τον έκανε να συνειδητοποιήσει τον αντίκτυπο που είχε στο θύμα, συνειδητοποιεί τις συνέπειες των πράξεών του εκτός από τη σωματική βλάβη.

Το θύμα δήλωσε ότι είχε ανάγκη να το καταλάβει αυτό και ότι τώρα αισθάνεται ανακούφιση μετά τις δικαιολογίες του δράστη.

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

2.2 Οικογενειακή ομαδική διάσκεψη (ΟΟΔ)

Η FGC εμπλέκει την κοινότητα των ατόμων που πλήττονται περισσότερο από το έγκλημα (το θύμα και τον δράστη και την οικογένειά τους, τους φίλους και τους βασικούς υποστηρικτές και των δύο μερών) στη λήψη απόφασης για την επίλυση μιας εγκληματικής ή παραβατικής πράξης.

Η πρακτική αυτή ξεκίνησε στη Νέα Ζηλανδία, όπου σήμερα χρησιμοποιείται για τα περισσότερα αδικήματα ανηλίκων. Στη συνέχεια προσαρμόστηκε από την αστυνομία της Αυστραλίας και εισήχθη στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Χρησιμοποιείται συχνά κατά τη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης σε ανηλίκους, αλλά μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί μετά την έκδοση της απόφασης για την αντιμετώπιση ανεπίλυτων συναισθηματικών ζητημάτων ή για τον καθορισμό συγκεκριμένων όρων αποκατάστασης. Η διαδικασία έχει χρησιμοποιηθεί σε ορισμένες υποθέσεις ενηλίκων, για ορισμένα εγκλήματα όπως κλοπή, εμπρησμός, μικρές επιθέσεις, αδικήματα κατά των ναρκωτικών και βανδαλισμός.

Η οικογενειακή ομαδική σύσκεψη εφαρμόζεται σε σχολεία, αστυνομικά τμήματα, γραφεία επιτήρησης και ομάδες γειτονιάς. Ορισμένα προγράμματα εφαρμόζονται στο πλαίσιο μιας μόνο υπηρεσίας, ενώ άλλα αναπτύσσονται σε συνεργασία μεταξύ διαφορετικών υπηρεσιών. Σε ορισμένες χώρες η ΦΓΣ διεξάγεται από την αστυνομία (σε τμήματα της Αυστραλίας και της Αγγλίας), σε άλλες χώρες από δικαστήρια ανηλίκων (Νότια Αυστραλία), σε άλλες από το σύστημα πρόνοιας (Νέα Ζηλανδία) και σε ορισμένες χώρες από άλλους οργανισμούς που χρησιμοποιούν κοινοτικούς διαμεσολαβητές (Queensland στην Αυστραλία, Κάτω Χώρες).

Ο στόχος

Η οικογενειακή ομαδική σύσκεψη έχει ως στόχο να προσφέρει στο θύμα την ευκαιρία να συμμετάσχει στη συζήτηση για το έγκλημα και τις κατάλληλες κυρώσεις και ταυτόχρονα να

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

αυξήσει την ευαισθητοποίηση του δράστη σχετικά με τον ανθρώπινο αντίκτυπο της συμπεριφοράς του και να λάβει πλήρως υπόψη την ευθύνη του. Η συμμετοχή βασικών υποστηρικτικών ατόμων, λοιπόν, επιτρέπει και στα δύο μέρη να επανασυνδεθούν με τα κύρια συστήματα υποστήριξης της κοινότητας, καθώς και να αναλάβουν συλλογική ευθύνη για το σύστημα υποστήριξης του δράστη και σε σχέση με τη μελλοντική του συμπεριφορά.

Το κίνητρο συμμετοχής

Ειδικά στην περίπτωση της οικογενειακής ομαδικής διάσκεψης με ανήλικους παραβάτες, το αποτέλεσμα διαφόρων ερευνών έδειξε ότι οι οικογένειες των παραβατών συμμετέχουν συχνότερα και ενεργότερα στη δικαστική διαδικασία όταν παρακολουθούν μια οικογενειακή ομαδική διάσκεψη, σε σύγκριση με τις συνήθειες δικαστικές διαδικασίες (Maxwell και Morris, 1993).

Στην πρακτική αυτή, η οικογένεια διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο, ιδίως στη ζωή ενός ανήλικου δράστη: η παρέμβαση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης έχει επομένως μεγάλες δυνατότητες να ενισχύσει την ευθύνη τόσο της οικογένειας του δράστη όσο και του θύματος. Οι εγκληματίες και τα θύματα τις θεωρούν χρήσιμες, και υπάρχει θετικό αποτέλεσμα στο σεβασμό, από τους δράστες, των συμφωνιών που επιτυγχάνονται κατά τη διάρκεια των διασκέψεων, καθώς και στη μείωση του φόβου για πολλά θύματα.

Τέλος, συμβάλλουν στην ανάπτυξη κοινοτικών δεξιοτήτων για την επίλυση συγκρούσεων και τη συμμετοχική λήψη αποφάσεων. Μάλιστα, έχοντας ένα ευρύτερο ακροατήριο συμμετεχόντων, συμμετέχουν δυνητικά στην επανένταξη του δράστη στην κοινότητα και στην ενδυνάμωση του θύματος.

Μελέτη περίπτωσης: Βανδαλισμός στο σχολείο

Ο Αδάμ, ένας 15χρονος μαθητής λυκείου που συμπαθούσε έντονα τις νεοναζιστικές ιδέες, είχε διαπράξει βανδαλισμούς σε ένα πάρτι του Σαββατοκύριακου στο σχολείο του. Στις πρώτες επαφές με τη μητέρα (ο Adam ήταν ανήλικος), συλλέχθηκαν λεπτομέρειες για το ιστορικό τους: η οικογένεια είχε μετακομίσει στην Ουγγαρία από τη Ρουμανία- η μητέρα είχε άλλα δύο μεγαλύτερα παιδιά, το ένα ήταν 26 ετών και είχε φυλακιστεί για βαριές επιθέσεις και ξυλοδαρμούς, ο άλλος γιος, ηλικίας 23 ετών, είχε ένα παιδί που μεγάλωνε ο άλλος γονέας- ο σύζυγός της είχε πεθάνει πριν από χρόνια.

Η μητέρα της γνώριζε για τους βανδαλισμούς και είχε μιλήσει στον Αδάμ γι' αυτό, προειδοποιώντας τον να μην το ξανακάνει- παραδέχτηκε ότι γνώριζε ότι ο Αδάμ είχε ήδη μπλέξει σε μπελάδες κατά τη διάρκεια των διακοπών και φοβόταν ότι αυτό θα προκαλούσε σοβαρότερα προβλήματα. Τον προειδοποιούσε συνεχώς να μην μιλάει αρνητικά για την κοινότητα των Ρομά.

Ο Άνταμ εξήγησε πώς ένα βράδυ μετά από ένα πάρτι, ενώ αυτός και οι φίλοι του επέστρεφαν στο σπίτι τους, κατέστρεψε ένα δοχείο απορριμμάτων. Επισήμανε ότι οι φίλοι του δεν συμμετείχαν σε αυτή την πράξη. Όταν ρωτήθηκε γιατί το έκανε, απάντησε μόνο ότι ήταν πολύ αναστατωμένος επειδή υπήρχε μια ομάδα διαφορετικών Ρομά απέναντι. Ο Αδάμ είπε ότι δεν τον πείραξαν- απλώς ήταν ενοχλημένος που ήταν σωματικά πολύ κοντά του.

Η μητέρα ανέφερε την ίδια συμπεριφορά σε άλλες προηγούμενες καταστάσεις.

Case Study: Vandalism at school

Η μητέρα του Αδάμ επιχειρηματολόγησε με τον γιο της για να εγκαταλείψει αυτές τις ριζοσπαστικές ιδέες. Ωστόσο, γνώριζε επίσης ότι συμπεριφερόταν με αυτόν τον τρόπο λόγω της οικογενειακής κατάστασης - ένας από τους αδελφούς του ήταν στη φυλακή και η οικογένεια διαλυόταν.

Ανατροφοδότηση

Στην περίπτωση αυτή, η εις βάθος ανάλυση που πραγματοποιήθηκε με το αγόρι, τη μητέρα, τους συμμαθητές και τους δασκάλους αποκάλυψε την έλλειψη προσοχής εκ μέρους των μελών της οικογένειας προς το αγόρι.

Στο μονοπάτι της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης, εκτός από την εργασία σχέσεων προς την κοινότητα στην οποία ανήκει και τους συντρόφους της ROMA, η συμμετοχή της μητέρας είναι κεντρική, για την ανασυγκρότηση μιας θετικής σχέσης μεταξύ των δύο, όσον αφορά τη θετική επιρροή και την υποστήριξη από μέρους της, ώστε το αγόρι να μπορέσει να εκφραστεί διαφορετικά και να αναπτύξει αυτοεκτίμηση.

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

2.3 Διασκέψεις κοινοτικών ομάδων (κοινοτικές διασκέψεις)

Σε αυτή την πρακτική, τα μέλη της κοινότητας συμμετέχουν στο πρόγραμμα της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης. Αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1920 και συνεχίζει να χρησιμοποιείται στις Ηνωμένες Πολιτείες, ιδίως στο Σαν Φρανσίσκο και στο Βερμόντ (Bazemore and Umbreit, 2001). Οι ομαδικές συσκέψεις της κοινότητας αφορούν συνήθως τη συγγραφή μη βίαιων και ήσσονος σημασίας αδικημάτων από ενήλικες. Πιο πρόσφατα, έχουν χρησιμοποιηθεί με ανήλικους παραβάτες και συνίστανται σε συναντήσεις μεταξύ μιας μικρής ομάδας πολιτών και των παραβατών, με σκοπό τη συμμετοχή στην προετοιμασία συμφωνιών επιβολής κυρώσεων με τους παραβάτες, την παρακολούθηση της συμμόρφωσης και την υποβολή εκθέσεων συμμόρφωσης στο δικαστήριο.

Ο στόχος

Οι κοινότητες των πολιτών μπορούν να συμμετέχουν άμεσα στη δικαστική διαδικασία, παρέχοντας σημαντικές "κοινοτικά καθοδηγούμενες" συνέπειες στις εγκληματικές πράξεις. Οι συμμετέχοντες συμβάλλουν στον καθορισμό των λεπτομερειών της επανόρθωσης σε μια συμφωνία που αποκαθιστά τη ζημία και προάγει τη θετική λογοδοσία και την επανένταξη. Το κίνητρο συμμετοχής

Το κίνητρο συμμετοχής

Στην πρακτική αυτή, σημαντικό ρόλο παίζει η δυνατότητα εκπροσώπησης της κοινότητας που πλήττεται ευρύτερα από το έγκλημα.

Σε αυτό το είδος προγράμματος, τα μέλη της κοινότητας έχουν συμφέροντα για την κοινότητα και έτσι προωθούν την ασφάλεια, τη λογοδοσία και την επανένταξη για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

Η βασική ιδέα είναι η ικανότητα της κοινής δικαιοσύνης να εκφράζει τη δύναμη και τις αξίες της κοινότητας.

Μελέτη περίπτωσης: Φυλετικά υποκινούμενη επίθεση στην πόλη

Η υπόθεση αφορά έναν άνδρα αφρικανικής καταγωγής, ο οποίος έπεσε θύμα επίθεσης με ρατσιστικό υπόβαθρο, στους δρόμους μιας μεγάλης πόλης, από δύο άνδρες που εξαπέλυσαν ρατσιστικές ύβρεις και πρόφεραν τη φράση "γύρνα πίσω στη χώρα σου". Κληθείσα από μάρτυρα, η αστυνομία συλλέγει καταθέσεις από το θύμα και άλλους μάρτυρες. Η ρατσιστική μήτρα της επίθεσης επιβεβαιώνεται. Η κοινότητα της γειτονιάς αρχίζει να εκφράζει ανησυχίες και φόβους λόγω της αύξησης των επεισοδίων αυτού του τύπου.

Σε αυτή την περίπτωση μπορεί να υιοθετηθεί μια διάσκεψη ομάδας πολιτών: μετά την προπαρασκευαστική φάση (επιλογή, ενημέρωση και συμφωνία με τους συμμετέχοντες- συνάντηση με το θύμα- συνάντηση με τον δράστη) μια ομάδα πολιτών συναντά τον δράστη για να συζητήσει τη φύση του εγκλήματος και τις αρνητικές επιπτώσεις που είχε στο θύμα και την κοινότητα.

Οι πολίτες, τα θύματα και ο δράστης μπορούν να προτείνουν μια σειρά από κυρώσεις που προτείνονται, οι οποίες συζητούνται με τον δράστη και το θύμα, μέχρι να επιτευχθεί μια δίκαιη και αποδεκτή συμφωνία.

2.4 Κύκλοι

Οι κύκλοι έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως στα σχολεία (Mirsky, 2007, 2011- Wachtel & Wachtel, 2012), στη βιομηχανία για τη συμμετοχή των εργαζομένων στην επίτευξη υψηλών προδιαγραφών παραγωγής (Nonaka, 1993), και στη συνέχεια, από το 1992, στη δικαιοσύνη, για τη συμμετοχή των μελών της κοινότητας στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης ενός παραβάτη του νόμου (Lilles, 2002).

Οι Κύκλοι χρησιμοποιήθηκαν αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες, στην παραδοσιακή ποινική δικαιοσύνη, από το 1996 στη Μινεσότα. Τώρα χρησιμοποιούνται σε όλη τη Βόρεια Αμερική και σε άλλα μέρη του κόσμου, τόσο για ανήλικους όσο και για ενήλικους εγκληματίες, σε διαφορετικούς τύπους εγκλημάτων και πλαίσια.

Ο στόχος

Όπως η ΘΔΔ και η ΟΟΔ, οι Κύκλοι προσφέρουν επίσης ένα χώρο για τη συνάντηση μεταξύ του θύματος και του δράστη, αλλά εμπλέκουν επίσης την κοινότητα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Οι συμμετέχοντες στην κοινότητα μπορεί να είναι από το προσωπικό του συστήματος δικαιοσύνης μέχρι οποιονδήποτε στην κοινότητα που έχει αγγίξει το έγκλημα: όλοι οι συμμετέχοντες - το θύμα, η οικογένεια του θύματος, ο δράστης, η οικογένεια του δράστη, εκπρόσωποι της κοινότητας - κατά τη διάρκεια της διαδικασίας μιλούν γύρω από τον κύκλο, δίνοντας ο ένας στον άλλον ένα "κομμάτι ομιλίας".

Το κίνητρο συμμετοχής

Οι κύκλοι είναι μια ευέλικτη πρακτική Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί προληπτικά, για την οικοδόμηση κοινοτήτων, ή αντιδραστικά, για την αντιμετώπιση λαθών, συγκρούσεων και προβλημάτων.

Τα σημαντικά στοιχεία των κύκλων μπορούν να εντοπιστούν στα εξής:

Αποκαταστατική δικαιοσύνη: Θεωρητικά και πρακτικά

η προθυμία για αλλαγή, η συμμετοχή του δράστη στην κοινότητα και το σύστημα υποστήριξης.

Η έμφαση δίνεται στην αίσθηση της κοινότητας, στην προώθηση της κοινής ευθύνης, όπου όλα τα μέρη συνεργάζονται για την εξεύρεση εποικοδομητικών λύσεων.

Παρά τις λίγες μελέτες που έχουν διεξαχθεί σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους, οι κύκλοι θεωρούνται ως επί το πλείστον ως μια δίκαιη διαδικασία που επιτρέπει σε κάθε άτομο να έχει φωνή και να εργάζεται από κοινού για την εξεύρεση λύσης, καθώς και ως μια αποτελεσματική στρατηγική για την οικοδόμηση σχέσεων και την ενίσχυση της κοινότητας. Σε αντίθεση με τις συσκέψεις, τα θέματα που εξετάζονται αφορούν ευρύτερες κοινότητες και κοινωνικά ζητήματα.

Μελέτη περίπτωσης: Σχολικές διακρίσεις

Η περίπτωση αυτή συνέβη σε ένα σχολείο όπου η πλειοψηφία των μαθητών ήταν Ρομά. Η σύγκρουση προέκυψε μεταξύ των Ούγγρων Ρομά μαθητών και των Ρουμάνων Ρομά μαθητών.

Οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα εκφυλίστηκαν σε τόσο μεγάλη σύγκρουση που χρειάστηκε να παρέμβει ένας κοινωνικός λειτουργός.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλοί μαθητές επηρεάζονταν από το αρνητικό περιβάλλον, επιλέχθηκαν ομαδικές δραστηριότητες ως μέθοδος επίλυσης των προβλημάτων.

Εάν η σύγκρουση είναι πολύ βίαιη, λεκτικά ή σωματικά, τα παιδιά που ευθύνονται περισσότερο για την κλιμάκωσή της (οι "ταραξίες") θα πρέπει να απομακρυνθούν από την κατάσταση και να ακολουθήσουν ατομικές συνεδρίες με επαγγελματίες.

Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΝΕΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

1 Θεραπευτικές μορφές τέχνης, νεολαία και ψυχική υγεία

Υπάρχουν ολοένα και περισσότερα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη και η τέχνη μπορούν να έχουν θεραπευτική αλλά και κοινοτική συνοχή σε περιβάλλοντα για νέους. Οι Erickson & Young (2010) επιβεβαιώνουν ότι τα κοινοτικά καλλιτεχνικά προγράμματα εννοιολογούνται με την παροχή ευκαιριών σε περιθωριοποιημένες κοινότητες για τη διερεύνηση της αυτοέκφρασης και την ενθάρρυνση της αυτοεκτίμησης καθώς και της συναισθηματικής ανάπτυξης, που είναι απαραίτητες για την εφαρμογή της αποκατάστασης. Οι πρακτικές της θεραπείας μέσω της τέχνης είναι μια αποτελεσματική λύση όταν κάποιος εργάζεται με εφήβους και υποστηρίζει τα ζητήματα αντίληψης της ταυτότητάς τους, αναγνωρίζοντας τις ανάγκες των διαπροσωπικών σχέσεων και αντιμετωπίζοντας τα προβλήματα ψυχικής υγείας. Αυτοί οι προστατευτικοί παράγοντες επιτυγχάνονται μέσω της αναπαραγωγής της αυτοεικόνας και της πορείας συναισθηματικής ανάπτυξης (Hartz & Thick, 2005).

Κατά τη διάρκεια αυτών των συνεδριών, οι νέοι είναι σε θέση να διερευνήσουν τους κινδύνους τους εστιάζοντας στην πτυχή που μπορούν να ελέγξουν αντί για τις αρχικές τους αντιδράσεις στα ερεθίσματα, να αλλάξουν ενδεχομένως την έκβαση των περιστάσεων που οδηγούν σε παραβατική συμπεριφορά αναγνωρίζοντας τις δυνατότητες αυτοελέγχου και εστιάζοντας σε εναλλακτικές επιλογές όταν βρίσκονται σε παρόμοιες καταστάσεις. Με την παράδοση του έργου τέχνης οι συμμετέχοντες είναι σε θέση να ανιχνεύσουν την αρχική τους αντίδραση σε εναύσματα και να τροποποιήσουν την πορεία της κατάστασης.

Επανορθωτική δικαιοσύνη Τέχνη για την εργασία με τους νέους και την ψυχική υγεία

Αναπτύσσουν νέα επίγνωση, ότι αποδεχόμενοι τις δυνατότητες αυτοελέγχου και συναισθηματικής αυτάρκειας, βελτιώνουν την αυτοεκτίμηση, την αυτοπεποίθηση και μειώνουν τον κίνδυνο υποτροπής (Erickson & Young, 2010).

Σύμφωνα με τους Hartz & Thick (2005), τα προγράμματα θεραπείας μέσω τέχνης είναι επαρκή κατά την ενασχόληση με εφήβους σε συστήματα ανηλίκων. Βιολογικά, ένα υψηλό επίπεδο γνωστικών δημιουργικών δυνάμεων είναι προγραμματισμένο/διαθέσιμο για εξερεύνηση, ιδίως κατά τη δημιουργία μηχανισμών αντιμετώπισης σε νεαρή ηλικία, επομένως, εάν κατευθυνθεί κατάλληλα, θα μπορούσε να διοχετευθεί ως ακολουθία στην επεξεργασία της ανάπτυξης της ταυτότητας καθώς και στον προβληματισμό σχετικά με τις ανησυχίες συμπεριφοράς και την παραγωγικότητα της ψυχικής υγείας. Κατά την ενασχόληση με αυτές τις δραστηριότητες, οι νέοι είναι σε θέση να επικοινωνήσουν τα συναισθήματά τους, ενώ χρησιμοποιούν στερεές εκφράσεις, επομένως απελευθερώνουν κάποιο επίπεδο υπό όρους πιέσεων/ ανησυχιών. Ο θεραπευτικός χώρος που δημιουργείται μέσω του συμβολικού διαλόγου τους επιτρέπει να επαναφορτίσουν τη συναισθηματική τους αγωνία, αυξάνει την αυτογνωσία τους και τους υποστηρίζει στην αμφισβήτηση της διαταραγμένης αντίληψης της αυτοεικόνας τους (Persons, 2009).

Η θεωρία της ανάκαμψης υποδηλώνει (Drennan, 2018) ότι ο καθιερωμένος εναλλακτικός δρόμος - δημιουργικός προγραμματισμός, όταν εργάζεται με άτομα με διακριτές ή ήπιες ψυχικές διαταραχές, επιτρέπει στους συμμετέχοντες αυτούς να αλλάξουν τη γνωστική τους αντίληψη για τον εαυτό τους και ενδυναμώνει την αυτογνωσία και τον αυτοέλεγχο, μειώνοντας έτσι τους κινδύνους υποτροπής. Ο κύριος στόχος για την προσωπική ανάκαμψη είναι η αποδοχή της ευθύνης της ασθένειάς τους, επομένως η ανάκτηση του ελέγχου των συνθηκών που οδήγησαν στο αδίκημα. Η ανάληψη ευθύνης για την ασθένεια και η ανάληψη ευθύνης μειώνει την ανάγκη να

Επανορθωτική Δικαιοσύνη Τέχνη για την εργασία με τους νέους και την ψυχική υγεία

δικαιολογήσει κανείς την παραβατική του συμπεριφορά, υποστηρίζοντας έτσι τη διαχείριση του κινδύνου για μελλοντική υποτροπή.

Έτσι, ο δημιουργικός προγραμματισμός σε εγκληματολογικά/ψυχιατρικά περιβάλλοντα θα μπορούσε να εφαρμόσει τη διαδικασία της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης όταν εργάζεστε με άτομα με ανάγκες ψυχικής υγείας, καθώς η προσέγγιση της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης εστιάζει όχι μόνο στη βλάβη που προκαλείται στο θύμα, αλλά και στην αναγνώριση της βλάβης του δράστη που ουσιαστικά οδηγεί σε παραβατική συμπεριφορά (Drennan, 2018).

Η θεωρία της προσωπικής ανάκαμψης οικοδομείται (Drennan, 2018) στο πλαίσιο της προοπτικής της υποστήριξης των ατόμων να βελτιώσουν τον εαυτό τους στο κοινωνικό περιβάλλον αναγνωρίζοντας και εξοικειώνοντας τα χαρακτηριστικά της κατάστασης της ψυχικής τους υγείας, επομένως προβλέποντας τα ατομικά πρότυπα και καταλήγοντας σε υψηλότερη υπευθυνότητα για τις επιβλαβείς πράξεις και την υποτροπή του ατόμου. Η προσωπική αποκατάσταση, γνωστή και ως προσαρμογή υπό όρους, διαφέρει από την κλινική αποκατάσταση, καθώς εστιάζει στην αυτογνωσία, την αυτοαποδοχή, τη στοχευμένη δραστηριότητα, την ανάπτυξη προσωπικών στόχων, επομένως την ιδιοκτησία της συμπεριφοράς του ατόμου κατά την αντιμετώπιση της γνώσης της ψυχικής υγείας, αντί να εστιάζει στην κλινική αποκατάσταση (Drennan, 2018).

Ορισμένα προγράμματα τέχνης συμβάλλουν στην αύξηση της περιέργειας των συμμετεχόντων να συνεχίσουν την επίσημη εκπαίδευση, ενώ άλλα υποστηρίζουν την αντιμετώπιση του εθισμού και τις ανάγκες επανένταξης στην κοινότητα. Η ερευνητική ομάδα με επικεφαλής την RAND Europe σε συνεργασία με την ARSC UK και το Πανεπιστήμιο της Νότιας Ουαλίας εφαρμόζει την ανάθεση της εργαλειοθήκης IOMI (Intermediate Outcomes Measurement Instrument)

Επανορθωτική Δικαιοσύνη Τέχνη για την εργασία με τους νέους και την ψυχική υγεία

για τη μέτρηση της εξέλιξης της απομάκρυνσης από την αντίσταση για τις καλλιτεχνικές και εθελοντικές οργανώσεις. Αν και δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί, δοκιμάζεται εκτενώς από πιλοτικές οργανώσεις. Υπογραμμίζεται ότι τα στοιχεία που οδηγούν στην εγκατάλειψη δεν είναι μόνο γνωστικές διαδικασίες ή εξωτερικοί διαρθρωτικοί παράγοντες, αλλά και κοινωνικό/ανθρώπινο κεφάλαιο.

Ενώ η τέχνη και άλλα πολιτιστικά προγράμματα δεν είναι σε θέση να αποδείξουν άμεσο αντίκτυπο στη μείωση της υποτροπής, βοηθούν στην οικοδόμηση αυτοπεποίθησης και υπευθυνότητας και στην ανάπτυξη ικανοτήτων για εποικοδομητική συνεργασία με τους άλλους. Τα καλλιτεχνικά προγράμματα συνδέονται με τη βελτίωση της αυτοδιαχείρισης κατά την κράτηση και την καλύτερη επικοινωνία με άλλους συμμετέχοντες και μέλη του προσωπικού (Ings & McMahon, 2018).

2 Επανορθωτική Δικαιοσύνη Τέχνη

Υπάρχει αυξανόμενη συναίνεση ότι η τέχνη μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο στις διαδικασίες Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης. Αυτό οφείλεται, εν μέρει, στη θεραπευτική φύση της τέχνης - η τέχνη, ως ενδοσκοπική και εκφραστική προσπάθεια, μπορεί να ενθαρρύνει τη συναισθηματική επεξεργασία και το είδος της ενεργητικής και παραγωγικής επούλωσης στην οποία στοχεύει η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη.

Τι είναι λοιπόν η τέχνη της αποκαταστατικής δικαιοσύνης; Ας προσπαθήσουμε να ορίσουμε την τέχνη της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης, αλλά όπως ακριβώς και η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη θα πρέπει να κινηθούμε πέρα από τις ταμπέλες και να αποφύγουμε τα λάθη του παρελθόντος. Η τέχνη της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης είναι μια διαδικασία και μια εμπειρία. Ακριβώς όπως η συγκίνηση της οδήγησης, αν δεν έχετε οδηγήσει ποτέ ο ίδιος, τότε είναι αδύνατο να βιώσετε ή να κατανοήσετε τον αντίκτυπό της πάνω σας.

Επανορθωτική Δικαιοσύνη Τέχνη για την εργασία με τους νέους και την ψυχική υγεία

Το πρόγραμμα Mental Health Matters που διεξήχθη από το Restorative Justice for All International Institute και χρηματοδοτήθηκε από το Erasmus εφάρμοσε το Restorative Justice Art σε χώρους ψυχικής υγείας (Gavrielides, 2022).

Η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη μέσω τέχνης μπορεί να ενδυναμώσει και να ανοίξει τους διαύλους επικοινωνίας και διαμοιρασμού της εξουσίας. Μέσα από απλά βήματα και την έκφραση συναισθημάτων, μπορεί να επιτύχει αυτό που δεν μπορεί να επιτύχει το ιατρικό μοντέλο. Μπορεί να θεραπεύσει και να αποκαταστήσει.

Δύο από τα βασικά μηνύματα που προέκυψαν από το έργο είναι ότι η Αποκαταστατική Τέχνη της Δικαιοσύνης μπορεί να είναι ένα ισχυρό εργαλείο που μπορεί να επιτύχει στόχους ψυχικής υγείας σε όλα τα περιβάλλοντα, αλλά ιδιαίτερα σε ιδρύματα ψυχικής υγείας, στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης (π.χ. φυλακές και φυλακές) και σε άλλες κλινικές όπου επιδιώκεται η ευημερία των ασθενών.

Το δεύτερο βασικό μήνυμα είναι ότι η Τέχνη Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης μπορεί να είναι επώδυνη και μπορεί να οδηγήσει σε απροσδόκητους κινδύνους. Γι' αυτό πρέπει να γίνεται με υπευθυνότητα. Έχω γράψει επανειλημμένα για την ανάγκη να πραγματοποιείται κάθε μορφή Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης με προσοχή και υπευθυνότητα (Γαβριηλίδης 2018; 2017; 2016; 2015). Πρέπει να αποφεύγουμε να προβάλλουμε αβάσιμους ισχυρισμούς και πρέπει να την ασκούμε σύμφωνα με τις αρχές της. Όπου υπάρχουν περιπτώσεις που βλέπουμε ανισοροπίες δύναμης, τότε πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί και μάλιστα εκπαιδευμένοι για να αντιμετωπίσουμε ό,τι μπορεί.

Το ΜΗΜ δεν είναι το μόνο έργο που εφάρμοσε την τέχνη της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης. Στην πραγματικότητα, υπάρχουν αρκετοί οργανισμοί που έχουν δημιουργήσει προγράμματα που ενσωματώνουν την τέχνη και την Αποκαταστατική Δικαιοσύνη μέσα και γύρω από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης:

Επανορθωτική δικαιοσύνη Τέχνη για την εργασία με τους νέους και την ψυχική υγεία

Young New Yorkers, το Prison Arts Collective στην Καλιφόρνια, ένα πρόγραμμα στο Νάσβιλ, το Mural Arts Programme στη Φιλαδέλφεια, το Justice Arts Coalition, ένα πανεθνικό πρόγραμμα, το Transform/Restore Brownsville και το Project Reset στο Μπρούκλιν, μεταξύ άλλων (Murali, 2020).

Ένα άλλο παράδειγμα είναι το Geese Theatre Company που αναφέρεται στο "Arts, culture and innovation in criminal justice: guide for commissioners" (Τέχνες, πολιτισμός και καινοτομία στην ποινική δικαιοσύνη: οδηγός για επιτρόπους) της National Criminal Justice Arts Alliance, το οποίο διερεύνησε θέματα όπως το να ζητάς βοήθεια, να συνδέεσαι με άλλους, να αφήνεις αρνητικές πεποιθήσεις, να θέτεις στόχους και να αναπτύσσεις νέες δεξιότητες. Τα έργα χρησιμοποίησαν ενεργητικές ασκήσεις, παιχνίδια ρόλων και θεατρικές μεταφορές, όπως η μάσκα και η εξερεύνηση γνωστικών συμπεριφορικών μοντέλων. Για να αποδείξουμε ότι το έργο ήταν πολύ επιτυχημένο, θα αναφέρουμε τις εκτιμήσεις των συμμετεχόντων στο έργο σχετικά με την εμπειρία τους:

"Πέρασα 8 χρόνια στην ψυχική υγεία χωρίς τίποτα να με βοηθήσει - οι Geese μου έδωσαν τεχνικές που με βοήθησαν να βοηθήσω τον εαυτό μου...".

"Με έκανε να δω τα θετικά στη ζωή μου ... μου δημιούργησε αυτοπεποίθηση - η αυτοπεποίθηση με βοηθάει να κάνω την ποινή μου και να επιδιώξω άλλα πράγματα όταν φύγω".

"Είχα 15 θετικά αποτελέσματα μετά από αυτό το μάθημα για να πάω περισσότερο από τα κανονικά καθήκοντα, όπως να βοηθήσω. Το έκανα πράξη. Όπως όταν το προσωπικό είπε ότι νόμιζαν ότι θα χτυπήσω κάποιον στο πρόσωπο την περασμένη εβδομάδα - είπαν ότι είχαν τα χέρια τους στον συναγερμό, αλλά μετά δεν το έκανα. Έσφιξα τις γροθιές μου και είχα τον κόμπο στο λαιμό μου και κανονικά θα αγρίευα, αλλά δεν το έκανα και ένιωσα τόσο περήφανη για τον εαυτό μου".

Επανορθωτική δικαιοσύνη Τέχνη για την εργασία με τους νέους και την ψυχική υγεία

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη μπορεί να υλοποιηθεί μέσω του θεάτρου, της ποίησης, της μουσικής, της ζωγραφικής, του κινηματογράφου, του δράματος, της μουσικής και των εκθέσεων. Οι τέχνες λαμβάνουν χώρα σε προγράμματα εκπαίδευσης, υγείας και διαχείρισης παραβατών. Πραγματοποιούνται επίσης από μόνοι τους (π.χ. μέσα στο κελί) με εξαιρετικά αποτελέσματα. Χρησιμοποιώντας μια προσέγγιση βασισμένη στα περιουσιακά στοιχεία, οι τέχνες και η δημιουργικότητα μπορούν να υποστηρίξουν τη βελτίωση της ευημερίας, να ξυπνήσουν το ενδιαφέρον για τη μάθηση, να αναπτύξουν δεξιότητες απασχολησιμότητας και να βοηθήσουν τους ανθρώπους να οικοδομήσουν νέες θετικές ταυτότητες. Η ενασχόληση με τις τέχνες μπορεί επίσης να οδηγήσει σε νέες δεξιότητες και ευκαιρίες απασχόλησης, καθώς και να εφοδιάσει τους συμμετέχοντες με την επιθυμία να συμμετέχουν ενεργά στην κοινότητα και τον πολιτισμό τους.

Το θέατρο, η μουσική, ο χορός, οι εικαστικές τέχνες και η δημιουργική γραφή έχουν μακρά παράδοση στην επιτυχή ενδυνάμωση των παραβατών και των πρώην παραβατών ώστε να αλλάξουν τη ζωή τους, συμβάλλοντας στην πρόληψη της υποτροπής (Parkinson, 2016).

Υπάρχει ένας αυξανόμενος όγκος αποδεικτικών στοιχείων που καταδεικνύει τον θετικό αντίκτυπο των τεχνών σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, καθώς εμπλέκουν, παρακινούν και παρέχουν ευκαιρίες στους ανθρώπους να αναπτύξουν νέες δεξιότητες, καθώς και να ανακαλύψουν νέους τρόπους συμπεριφοράς και σχέσης με τους άλλους. Προηγούμενες έρευνες έχουν καταδείξει τη σαφή συμβολή των τεχνών στην υποστήριξη των οδών προς την απεξάρτηση, ιδίως με τη βελτίωση της ψυχικής υγείας, την αντιμετώπιση της χρήσης ναρκωτικών και αλκοόλ, τη βελτίωση της ικανότητας των ατόμων να διατηρούν ισχυρές σχέσεις με την οικογένεια και τα παιδιά και την αντιστροφή των αρνητικών κοινωνικών στάσεων (Hughes, 2005).

Επανορθωτική Δικαιοσύνη Τέχνη για την εργασία με τους νέους και την ψυχική υγεία

Συνοπτικά, η βάση δεδομένων για τη χρήση των Τεχνών Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης σε περιβάλλοντα νεολαίας καταδεικνύει ότι:

- Η συμμετοχή σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης επιτρέπει στους νέους να αρχίσουν να επαναπροσδιορίζουν τον εαυτό τους, σημαντικός παράγοντας για την αποφυγή του εγκλήματος.
- Τα καλλιτεχνικά έργα αποκαταστατικής δικαιοσύνης διευκολύνουν υψηλά επίπεδα δέσμευσης των νέων. Η συμμετοχή σε καλλιτεχνικά προγράμματα Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης έχει επίσης αποδειχθεί ότι οδηγεί σε μεγαλύτερη συμμετοχή στην εκπαίδευση και σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την εργασία.
- Τα καλλιτεχνικά προγράμματα αποκαταστατικής δικαιοσύνης μπορούν να έχουν θετικό αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο οι νέοι διαχειρίζονται τον εαυτό τους κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους, ιδίως στην ικανότητά τους να συνεργάζονται με άλλους - συμπεριλαμβανομένων των άλλων συμμετεχόντων και του προσωπικού. Αυτό συσχετίζεται με αυξημένο αυτοέλεγχο και βελτιωμένες δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων.
- Η συμμετοχή σε καλλιτεχνικά έργα Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης διευκολύνει τη συνοχή της κοινότητας και προάγει την αίσθηση της ενδυνάμωσης.
- Τα καλλιτεχνικά έργα αποκαταστατικής δικαιοσύνης ανταποκρίνονται στις ατομικές ανάγκες των συμμετεχόντων. Η τρέχουσα πολιτική τεκμηρίωση σχετικά με την ανάθεση υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών των νέων υπογραμμίζει τη σημασία της ανταπόκρισης στην ικανοποίηση των διαφορετικών αναγκών.
- Τα καλλιτεχνικά προγράμματα αποκαταστατικής δικαιοσύνης παρέχουν ασφαείς χώρους για τους νέους, τους εκπαιδευτικούς και τους λειτουργούς νεολαίας, ώστε να έχουν θετικές εμπειρίες και να αρχίσουν να κάνουν ατομικές επιλογές σε έναν ασφαλή χώρο όπου η εξουσία είναι μοιρασμένη.

Επανορθωτική Δικαιοσύνη Τέχνη για την εργασία με τους νέους και την ψυχική υγεία

- Τέλος, υπάρχουν στοιχεία από μια σειρά καλλιτεχνικών έργων Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης που δείχνουν την αποτελεσματικότητά τους στη βελτίωση της ψυχικής ευεξίας και στην υποστήριξη της ανάρρωσης και της αποκατάστασης από προβλήματα ψυχικής υγείας. Η βάση δεδομένων καταδεικνύει επίσης την αξία της ενσωμάτωσης της θεραπείας τέχνης σε υφιστάμενα θεραπευτικά προγράμματα προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητά τους.

Δ'ΥΓΟ

ΜΕΡΟΣ

ΤΈΧΝΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΌΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΊΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΝΈΟΥΣ

Οι τέχνες στην εργασία με νέους χρησιμοποιούνται συχνά "ως μέσο έκφρασης, πειραματισμού και διαμόρφωσης ταυτότητας" και "ως πλαίσιο εκπαίδευσης" (Howard, 2017, ενότητα 2, παρ. 1 & 7). Πολυάριθμα έργα σχετικά με την εργασία με νέους, τις τέχνες και την καλλιτεχνική δημιουργικότητα έχουν πραγματοποιηθεί ως ανεξάρτητες πρωτοβουλίες καθώς και στο πλαίσιο έργων Erasmus+ σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, με στόχο να βοηθήσουν τους νέους να εξερευνήσουν τη δημιουργικότητά τους (Reichert, 2015).

Κατ' αρχήν, οι τέχνες στην εργασία με τους νέους:

- Επιτρέπει στον νεαρό συμμετέχοντα να εξερευνήσει εναλλακτικούς τρόπους επικοινωνίας
- Ενθαρρύνει τις ιδέες που είναι προσωπικές και εφευρετικές
- Συμβάλλει ζωτικά στην ανάπτυξη μιας σειράς νοημοσύνης
- Βελτιώνει τη ζωή και είναι ανεκτίμητη στην τόνωση της δημιουργικής σκέψης και στην προώθηση της ικανότητας και της προσαρμοστικότητας
- Δίνει έμφαση στη δημιουργική διαδικασία και εξασφαλίζει ότι το έργο είναι προσωπικό και ποιοτικό

Διασφαλίζει ότι οι καλλιτεχνικές εκφράσεις εκτιμώνται, ενισχύεται η αυτοεκτίμηση, ενθαρρύνεται ο αυθορμητισμός και η ανάληψη κινδύνων και εξυμνείται η διαφορετικότητα. Τα ενδεικτικά έργα που συγκεντρώνονται από τους εταίρους του έργου DigiArts, δείχνουν ότι οι τέχνες έχουν αρχίσει να αποτελούν μέρος των εκπαιδευτικών στρατηγικών. Και, παρόλο που "η εργασία για τη νεολαία εξακολουθεί να αγωνίζεται να βρει μια ασφαλή θέση στο πλαίσιο της εθνικής και τοπικής παροχής υπηρεσιών για τη νεολαία" (Davies, 2021, σ. 2) -γεγονός που ενισχύθηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19, φαίνεται ότι οι μελλοντικές εξελίξεις φαίνονται να είναι εξέχουσες.

Τέχνες και δημιουργικότητα στην Εργασία Νέων

Το έργο DigiArts, το οποίο πράγματι πυροδοτήθηκε από την πανδημία Covid-19, θα αποτελέσει μια ισχυρή προσθήκη σε αυτές τις πρωτοβουλίες, συνδυάζοντας τις αξίες της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης με τα διεπιστημονικά εργαλεία που μπορεί να προσφέρει το θέατρο για την εκπαίδευση των εργαζομένων στη νεολαία και την προσέγγιση των νέων. Όπως αναφέρει ο Marvin Carlson, "οι ρίζες αυτού που σήμερα ονομάζεται θέατρο πηγαίνουν πολύ πίσω πριν από την καταγεγραμμένη ιστορία". Το θέατρο, ως μορφή τέχνης, συνδυάζει δραστηριότητες που έχουν "αναπτυχθεί με αμέτρητους διαφορετικούς τρόπους σε διαφορετικές κοινότητες και πολιτισμούς, με αποτέλεσμα στον σύγχρονο κόσμο να υπάρχει ένα τεράστιο φάσμα μορφών θεάτρου και μορφών που σχετίζονται με το θέατρο" (Carlson, 2014, σ. 1). Επομένως, το θέατρο είναι μια τέχνη που περιλαμβάνει όλα τα είδη τέχνης, δηλαδή τη λογοτεχνία, τη μουσική, το χορό, τη ζωγραφική, τη γλυπτική και όλες τις καλές τέχνες μέσω της σκηνογραφίας, των κοστουμιών και του φωτισμού.

Αυτή η έννοια του θεάτρου ως "συνολικό έργο τέχνης", ως Gesamtkunstwerk, ήταν μια ιδέα που αναπτύχθηκε από τον Richard Wagner από το 1849 και μέχρι το 1952. Αντιτάχθηκε στη διάσπαση μεταξύ των τεχνών, Zersplitterung der Künste, και είχε κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις, διότι αναγνώριζε ότι οι τέχνες και ειδικότερα το θέατρο μπορούν να "υπηρετήσουν τον "ανώτερο" σκοπό της "εκπαίδευσης" και της τελειοποίησης του ανθρώπου" (Fisher-Lichter, 2008, σ. 202). Αυτό, βέβαια, σκιαγραφεί επίσης ότι η ιδέα ότι οι τέχνες έχουν την ιδιότητα να βοηθούν την ανάπτυξη του ανθρώπου δεν είναι κάτι καινούργιο.

Επιστρέφοντας, ωστόσο, στο θέατρο, πρέπει να σημειωθεί ότι κατά το τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα και μέχρι σήμερα, οι παραστατικές και ερμηνευτικές πτυχές απέκτησαν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία (Carlson, 2014, σ. 59) και διεύρυναν και διεύρυναν τα εργαλεία του θεάτρου. Έτσι, δίπλα στη λογοτεχνία, τη μουσική, το χορό και τις καλές τέχνες, ο κινηματογράφος

και όλες οι κινηματογραφικές μορφές αποτελούν εξαιρετική προσθήκη ή και αναπόσπαστο μέρος των παραστάσεων, ενώ διάφορες επιτελεστικές πτυχές έχουν έρθει να διευρύνουν το πεδίο εφαρμογής του θεάτρου με την ενσωμάτωση ψηφιακού υλικού στην παράσταση ή/και στη σκηνή.

Επιπλέον, οι κοινωνικές και πολιτιστικές ανησυχίες της περφόρμανς και η εστίασή της σε θέματα ταυτότητας και φύλου, τα οποία υπήρξαν θέματα και προβληματισμοί άρρηκτα συνδεδεμένα με τη γέννηση της περφόρμανς (McKenzie, 2001, σ. 7-14), θα παράσχουν τον χώρο για την αντιμετώπιση των επιθυμιών, των προσδοκιών και των αναγκών των νέων.

Το πρόγραμμα DigiArts θα επικεντρωθεί στο αρχαίο ελληνικό δράμα και ειδικότερα στο έργο Οι Τρωάδες του Ευριπίδη. Το θέμα του έργου που εστιάζει στον πόλεμο, την αιχμαλωσία, τη μετανάστευση και τον "άλλο" συνδέεται με τις ανησυχίες των νέων, αλλά προσεγγίζει επίσης σύγχρονες και επίκαιρες πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές προβληματικές. Η λειτουργία του χορού, ως διαμεσολαβητή μεταξύ των χαρακτήρων του έργου και των θεατών, μπορεί να δρομολογήσει μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης που μπορεί να εκτείνονται από τη μουσική και τον χορό μέχρι την ποίηση και τα κόμικς. Επιπλέον, η κατάσταση της κάθαρσης, που είναι αναπόσπαστο στοιχείο της αρχαίας τραγωδίας, μπορεί να συνδεθεί με τις αξίες της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης (Γαβριηλίδης, 2021).

Σε αυτό το πλαίσιο, το θέατρο και η παράσταση μπορούν να φέρουν κοντά νέους και εργαζόμενους σε θέματα νεολαίας που ενδιαφέρονται για διαφορετικές μορφές τέχνης. Μπορεί να τους δώσει την ελευθερία να εκφραστούν, να σκεφτούν δημιουργικά και να αντιμετωπίσουν τη σύγχρονη προβληματική μέσα από τις αξίες της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης.

ΤΡΕΤΙΑ
ΜΕΡΟΣ

ΧΡΗΣΗ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΝΕΟΥΣ & ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

1 Εφαρμοσμένες αξίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης
στο πλαίσιο ψηφιακών διαδικασιών θεάτρου/δράματος
και τεχνών

Η δημιουργικότητα μέσω του ψηφιακού θεάτρου και των τεχνών ενισχύει αποτελεσματικά τις αξίες, τις θέσεις και τις δεξιότητες της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης στην εργασία με τους νέους, όπως η κατανομή της εξουσίας, η λήψη αποφάσεων, η ισότητα, η διαφορετικότητα και ο σεβασμός. Στην παρούσα ενότητα, θα συζητηθεί πώς οι ψηφιακές μορφές θεατρικής δημιουργίας και τέχνης μπορούν να εφαρμοστούν ως δημιουργικές προσεγγίσεις σε ζητήματα και μελέτες περιπτώσεων Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης.

Ο γενικός όρος δράμα και θέατρο στην εργασία με νέους περιλαμβάνει όλες τις μορφές, τα είδη και τις τεχνικές του δράματος και του θεάτρου με τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών. Το ψηφιακό δράμα και θέατρο για τη νεολαία είναι τόσο μια μορφή τέχνης όσο και μια δημιουργική, πολυδύναμη διδακτική και δημιουργική μεθοδολογία για το ίδιο το δράμα και το θέατρο ή για άλλα θέματα και γνωστικά πεδία. Στον παρόντα οδηγό, η εφαρμογή των Ψηφιακών Τεχνολογιών αναφέρεται στην ολιστική προσέγγιση του δράματος και του θεάτρου στην Εργασία Νέων, ως μορφή τέχνης και εργαλείο μάθησης, αλλά και σε συγκεκριμένες μορφές ή υποκατηγορίες του αντικειμένου, στις οποίες η συμβολή των ψηφιακών τεχνολογιών, του δράματος και του θεάτρου οδηγεί σε περισσότερο ή λιγότερο τεχνολογικά προηγμένες δράσεις και απαιτεί διαφορετικούς τύπους ψηφιακού

Χρήση ψηφιακών εργαλείων και μεθοδολογιών στην εργασία με νέους & την ενίσχυση της δημιουργικότητας

εξοπλισμού (π.χ. χρήση ψηφιακής φωτογραφικής μηχανής, έξυπνων κινητών συσκευών, ψηφιακών παιχνιδιών, ψηφιακών προγραμμάτων επεξεργασίας, ψηφιακής σκηνογραφίας κ.λπ.)

"Το θέατρο/δράμα με χρήση ψηφιακών τεχνολογιών αφορά στο πολυμορφικό εργαλείο του θεάτρου/δράματος στην εκπαίδευση ως μορφές τέχνης και μάθησης, το οποίο μπορεί να αξιοποιήσει τους υπολογιστές, τις οθόνες προβολής, τις έξυπνες φορητές συσκευές, τις ψηφιακές φωτογραφικές μηχανές και κάμερες, και κάθε πιθανή ψηφιακή συσκευή ή εξάρτημα. Πρόκειται για μια μορφή τέχνης και μια διδακτική προσέγγιση οι οποίες αξιοποιούν το θέατρο και το δράμα για τη δημιουργική χρήση των Ψηφιακών Τεχνολογιών και όχι για τη θεαματική ή τεχνοκρατική εισαγωγή τους στη θεατρική αγωγή. Η ένταξη των ψηφιακών μέσων στη διδακτική του θεάτρου μελετάται παράλληλα με την ανάδειξη και τη διατήρηση των βασικών χαρακτηριστικών του δράματος στην εκπαίδευση, όπως αυτά συνοψίζονται στην ανθρώπινη αλληλεπίδραση, τη σωματικότητα, στη συλλογικότητα, στην καλλιέργεια της φαντασίας και στη μάθηση μέσω κιναισθητικών και βιωματικών εμπειριών" [Φανουράκη, 2016: 22-23].

Η ενσωμάτωση των Ψηφιακών Τεχνολογιών στο δράμα και το θέατρο εμπλουτίζει, ενισχύει και επαναπροσδιορίζει τις μορφές του θεάτρου, καθώς δίνει τη δυνατότητα στους νέους να μπορούν να τις εφαρμόσουν χρησιμοποιώντας δημιουργικά τις ψηφιακές τεχνολογίες (δραματοποίηση, επινοημένο θέατρο, παράσταση, ψηφιακή παράσταση, διαδικτυακή παράσταση κ.ά.). Εφαρμόζοντας λοιπόν τις παραπάνω μορφές και τα είδη του δράματος και του θεάτρου, η ψηφιακή φωτογραφία, η κινηματογράφηση, η χρήση του υπολογιστή και του Διαδικτύου (Web 2.0), του προβολέα και άλλων συσκευών προβολής, οι έξυπνες φορητές συσκευές και άλλες ψηφιακές τεχνολογίες, γίνονται πράξη. Παράλληλα, στο πλαίσιο του δράματος και του θεάτρου, οι συμμετέχοντες μπορούν να καθοδηγηθούν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση

Χρήση ψηφιακών εργαλείων και μεθοδολογιών στην εργασία με νέους & την ενίσχυση της δημιουργικότητας

δημιουργικών ταινιών μικρού μήκους, βίντεο και ντοκιμαντέρ, στην ομαδική ή ατομική συγγραφή σεναρίων, στη δημιουργία βασικών μορφών animation, στην παράλληλη χρήση γλώσσας και λογισμικού scratch, σε ψηφιακά παιχνίδια και στην παραγωγή ψηφιακού χαρτοφυλακίου φωτογραφιών με ή χωρίς συνοδευτικό κείμενο κ.λπ.

Η εισαγωγή των ψηφιακών τεχνολογιών στο δράμα και το θέατρο ανοίγει έναν σύγχρονο διάλογο σχετικά με την έννοια της σωματικότητας, της κιναισθησίας, της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης και της επικοινωνίας τόσο στο πλαίσιο ζωντανών παραστάσεων ή εκδηλώσεων που χρησιμοποιούν ψηφιακές τεχνολογίες όσο και στο πλαίσιο μορφών διαδικτυακού δράματος και παραστάσεων (on line drama, digital performance, web based performance). Τέτοιες ψηφιακές θεατρικές μορφές μετατοπίζουν την έννοια της σωματικότητας και της "παρουσίας" σε μια άλλη σφαίρα, σε έναν άλλο "χώρο", όπου η παρουσία ή η σωματικότητα μπορεί και πάλι να γίνει αισθητή, αλλά η δομή και ο σχεδιασμός του δράματος αλλάζει (μεικτές μορφές ζωντανής και διαδικτυακής παράστασης, on line δράμα με ζωντανές μορφές συμμετοχής σε αυτό, βιντεοδιάσκεψη στο πλαίσιο της παράστασης ή του μαθήματος κ.λπ.)

Οι ψηφιακές τεχνολογίες ενισχύουν τη χρήση του συμβόλου, που θεωρείται βασικό δομικό στοιχείο του δράματος και του θεάτρου, μέσω του εικονικού περιβάλλοντος. Η Jannet Murray στο βιβλίο αναφοράς της Hamlet on the Holodeck. The Future of Narrative in Cyberspace, το οποίο ακολουθεί το βιβλίο αναφοράς Computers As Theatre της Brenda Laurel, αντλώντας από τη ρήση του Coleridge για την αναστολή της δυσπιστίας, επισημαίνει ότι, όταν εισερχόμαστε σε έναν φανταστικό κόσμο, "δεν αναστέλλουμε τόσο τη δυσπιστία όσο καλλιεργούμε την πίστη". Ο Murray αναφέρει ότι τα ψηφιακά περιβάλλοντα δημιουργούν νέες ευκαιρίες για την πρακτική εφαρμογή αυτής της

Χρήση ψηφιακών εργαλείων και μεθοδολογιών στην εργασία με νέους & την ενίσχυση της δημιουργικότητας

ενεργητικής καλλιέργειας της πίστης και εξηγεί πώς ένα αντικείμενο μπορεί να θεωρηθεί πραγματικό όταν αποκτά λειτουργική χρήση στο εικονικό περιβάλλον (βλ. Murray 1997, 110-111- Φανουράκη, 2016, 27-28).

Σκοπός της θεματικής ενότητας είναι να εισαγάγει τους εργαζόμενους σε θέματα νεολαίας στις βασικές έννοιες του ψηφιακού δράματος και θεάτρου και στην αφομοίωση της δημιουργικής εμπύθισης των Ψηφιακών Τεχνολογιών στο θέατρο και το δράμα, εμπλουτίζοντας τις διαδικασίες παραγωγής και δημιουργίας και το τελικό προϊόν- αποτέλεσμα, είτε πρόκειται για μια παράσταση, μια εκδήλωση, ένα ψηφιακό καλλιτεχνικό έργο με τη χρήση Ψηφιακών Τεχνολογιών ή ένα δημιουργικό βίντεο, μια διαδικτυακή παράσταση κ.λπ. Οι ειδικοί στόχοι αυτών των ψηφιακών διαδικασιών είναι η κατανόηση της ποικιλομορφίας της θεματολογίας, της μάθησης και των αισθητικών κινήτρων που καλλιεργούνται όταν το δράμα, το θέατρο και οι Ψηφιακές Τεχνολογίες γίνονται πόλος που στρέφεται στη σύγχρονη Αποκαταστατική Δικαιοσύνη και σέβεται τους κώδικες δεοντολογίας στη χρήση της τεχνολογίας.

Ψηφιακή αφήγηση στο πλαίσιο του ψηφιακού θεάτρου και των ψηφιακών τεχνών

Η ψηφιακή αφήγηση έχει ενταχθεί δημιουργικά ως μία από τις μορφές ή τεχνικές των ΤΠΕ, η οποία παρέχει στον διευκολυντή/διαμεσολαβητή τη δυνατότητα να δημιουργήσει ατομικές ή ομαδικές αφηγήσεις με τη χρήση ποικίλων ψηφιακών μέσων, κυρίως με τη χρήση φωτογραφίας ή κινούμενων εικόνων, συνοδευόμενων (ή μη) από φωνή και ήχο, καθώς και με τη χρήση ψηφιακών περιβαλλόντων ή συστημάτων αφήγησης στον υπολογιστή και εφαρμογών έξυπνων κινητών συσκευών κ.λπ. Στο πλαίσιο του δράματος και του θεάτρου για και με νέους, η ψηφιακή αφήγηση εμπλουτίζει δυναμικά την έννοια της αφήγησης (με τους εξής τρόπους):

- είτε απλή αφήγηση είτε αφήγηση με ταυτόχρονη αναπαράσταση ή δραματοποίηση μιας ρεαλιστικής ή φανταστικής ιστορίας, ενός μύθου, ενός παραμυθιού.
- μια ιστορία που εισάγει τους συμμετέχοντες στο δράμα και η οποία μπορεί να προκύπτει από αυτοσχεδιασμό, προσωπική εμπειρία ή να βασίζεται σε γραπτή πηγή (θεατρικό κείμενο, λογοτεχνία, κινηματογράφος κ.λπ.).

Η ψηφιακή αφήγηση δίνει τη δυνατότητα τόσο στον μαθητή όσο και στον εκπαιδευτικό να εμπλουτίσουν τον ρόλο τους ως αφηγητές, καθώς μπορούν να χρησιμοποιήσουν:

- μια καταγεγραμμένη (ή και ηχογραφημένη) δράση
- ένα ηχοτοπίο
- μια προβολή στην οθόνη
- αυτοσχεδιασμένες ή γνωστές ηχογραφημένες μελωδίες για να αφηγηθούν ένα σημείο της ιστορίας (αρχή, μέση ή τέλος της ιστορίας).

Ταυτόχρονα η ψηφιακή αφήγηση μπορεί να αποτελέσει ισχυρό ερέθισμα για την έναρξη του δράματος και ως αυτόνομο ψηφιακό υλικό μπορεί να αποτελέσει την αρχή της δράσης ή το τελικό προϊόν του δράματος.

Ψηφιακό χαρτοφυλάκιο

Η δημιουργία ενός ψηφιακού χαρτοφυλακίου με τη χρήση φωτογραφιών, ήχων και αφηγήσεων (συντεθειμένων ή αποσπασματικών) προσφέρει ποικίλες δυνατότητες ψηφιακής αφήγησης σε όλα τα στάδια προετοιμασίας και δημιουργίας θεατρικών και δραματικών δράσεων. Ένα φωτογραφικό σενάριο, ένα βίντεο με πειραματικό ήχο ή μια ηχογραφημένη φωνή μπορεί να αποτελέσει την αφορμή ενός μαθήματος ή να ενσωματωθεί στο πλαίσιο μιας ψηφιακής θεατρικής παράστασης.

Το φωτογραφικό, κινηματογραφικό και ηχητικό υλικό μπορεί επίσης να προέρχεται από,

- την εφαρμογή δραματικών ασκήσεων, δηλαδή όπου οι συμμετέχοντες καταγράφουν στη συνέχεια τη δράση τους,
- ή από ελεύθερη ή καθοδηγούμενη ατομική δράση και από δικές τους ατομικές ή ομαδικές εργασίες ελεύθερης επιλογής. Πρόσθετες ψηφιακές τεχνολογίες που προωθούν την ψηφιακή αφήγηση στο δράμα και το θέατρο είναι τα ασύρματα ακουστικά (για την αναπαραγωγή ηχητικών αφηγήσεων), οι τεχνολογίες Web 2.0 και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η εγγραφή και τα προγράμματα δημιουργικής αναπαραγωγής ήχου και βίντεο από τον υπολογιστή ή τις έξυπνες κινητές συσκευές.

Ο χρόνος της ψηφιακής αφήγησης ποικίλλει από πολύ σύντομες έως μεγάλες δράσεις που μπορούν να καλύψουν διαφορετικές χρονικές περιόδους αλλά και να παρουσιαστούν γραμμικά και μη γραμμικά μέσα στο δράμα. Ταυτόχρονα, στο πλαίσιο του ψηφιακού δράματος, οι συμμετέχοντες μπορούν να χρησιμοποιήσουν έτοιμα προγράμματα, πλατφόρμες, εφαρμογές και άλλες ψηφιακές τεχνολογίες που τους επιτρέπουν να παρουσιάσουν την ιστορία τους με νέους τρόπους (εκπαιδευτικά εικονικά περιβάλλοντα, ψηφιακά παιχνίδια ή συστήματα αφήγησης, όπως My Storymaker, Kidspiration, StoryMat, Storytelling Alice κ.λπ.)

Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτοσχεδιάζοντας και δημιουργώντας δράσεις και προϊόντα ψηφιακής αφήγησης, οι συμμετέχοντες οδηγούνται επίσης στη δημιουργική παραγωγή γραπτού και έντεχνου λόγου και μπορούν να μετατρέψουν τις ψηφιακές αφηγήσεις σε διάφορες μορφές κειμένων, χρησιμοποιώντας έτοιμες εφαρμογές ή δημιουργικές ψηφιακές διαδικασίες και παιχνίδια στα οποία παρακινούνται από τον εμπνευστή συντονιστή της ομάδας. Επιπλέον, το περιεχόμενο και η μορφή της ψηφιακής αφήγησης μπορεί να αποτελέσει σημαντικό ερευνητικό εργαλείο στην έρευνα για το ψηφιακό δράμα και θέατρο.

Ψηφιακή σκηνογραφία. Τεχνολογίες και αλληλεπίδραση με τον χώρο και το σώμα

Αυτή η ενότητα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι ψηφιακές τεχνολογίες αλληλεπιδρούν με τον σκηνικό χώρο της τάξης ή του χώρου της παράστασης και επαναπροσδιορίζουν μια νέα μορφή ψηφιακής σκηνογραφίας για το νεανικό κοινό. Ο εξοπλισμός του χώρου των εργαζομένων στους νέους με υπολογιστές, βιντεοπροβολείς και οθόνες προβολής επιτρέπει τη δημιουργική ανάδυση της ψηφιακής σκηνογραφίας στην Αποκαταστατική Δικαιοσύνη, αλλά και σε πολλές περιπτώσεις τείνει να ελαχιστοποιήσει την παρουσία των σκηνικών και να δημιουργήσει νέες μορφές υβριδικής σκηνογραφίας που συνδυάζουν σκηνικά αντικείμενα με το ψηφιακό περιβάλλον. Στην οθόνη, οι συμμετέχοντες στο ψηφιακό δράμα μπορούν να προβάλλουν ψηφιακές φωτογραφίες, μαγνητοσκοπημένο υλικό, κινούμενα σχέδια, αρχεϊακό υλικό και κάθε είδους αυτοσχέδιο, πραγματικό ή φανταστικό υλικό που έχουν εξερευνήσει ή δημιουργήσει ως οι ίδιοι ή στο πλαίσιο ενός ρόλου.

προβολή μέσω του βιντεοπροβολέα δίνει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να πειραματιστούν πάνω στα εξής: στη σχέση μεταξύ ζωντανής δράσης και προβαλλόμενης εικόνας, ακίνητης ή κινούμενης, και να δοκιμάσουν οπτικές συνθέσεις με το σώμα πάνω στην προβαλλόμενη εικόνα, τεχνικές και μορφές ψηφιακού θεάτρου σκιών και σύγχρονου κουκλοθέατρου, αλληλεπίδραση με λεκτική ή μη λεκτική επικοινωνία με τα πρόσωπα της προβαλλόμενης εικόνας, αυτοσχεδιασμούς, διαδραστική προβολή θεατρικών ασκήσεων, παιχνίδια και άλλες δραστηριότητες ψηφιακής αλληλεπίδρασης.

Η προβολή μέσω του βιντεοπροβολέα επιτρέπει στους συμμετέχοντες να πειραματιστούν πάνω στη σχέση μεταξύ της ζωντανής δράσης και της προβαλλόμενης εικόνας (ακίνητης ή κινούμενης) με:

- αυτοσχεδιασμούς σε σχέση με την προβαλλόμενη εικόνα
- εικαστικές συνθέσεις με το σώμα και διάδραση με την προβαλλόμενη εικόνα
- συνομιλία ή μη λεκτική επικοινωνία με τα πρόσωπα από το βίντεο ή τις ψηφιακές ακίνητες εικόνες, εντός ή εκτός ρόλου

Ψηφιακή σκηνογραφία. Τεχνολογίες και αλληλεπίδραση με τον χώρο και το σώμα

- εικαστικές συνθέσεις σωμάτων που συσχετίζονται με την ψηφιακή εικόνα μέσω της χρήσης σκηνικών αντικειμένων (συμπληρωματική, αντιθετική ή διαδραστική σχέση εικόνας και σώματος)
- εικαστικές συνθέσεις σωμάτων που συσχετίζονται με την ψηφιακή εικόνα μέσω της χρήσης σκηνικών αντικειμένων (συμπληρωματική, αντιθετική ή διαδραστική σχέση εικόνας και σώματος)
- την αξιοποίηση ειδικών μορφών θεατρικής/δραματικής αγωγής, όπως το ψηφιακό θέατρο σκιών, το μαύρο θέατρο της Πράγας, το σύγχρονο κουκλοθέατρο, τα δακτυλοπαίχνια, οι μαριονέτες και η αξιοποίηση της μάσκας, με ή χωρίς την προσθήκη φωτιστικών πηγών
- τη διαδραστική γραφή πάνω στην προβαλλόμενη εικόνα με τη χρήση διαδραστικού προβολέα με ηλεκτρονικό στυλό ή δείκτη ή με την αξιοποίηση διαδραστικών προγραμμάτων γραφής, ζωγραφικής και εικονογράφησης κ.ά., [Φανουράκη, 2016: 39-40].

Η προβολή στη μεγάλη οθόνη σε συνδυασμό με τη χρήση μικρών πηγών φωτός (μικροπροβολείς, φακοί κ.λπ.) ή η παράλληλη χρήση σκηνικών αντικειμένων, αυξάνει τις δημιουργικές σκηνογραφικές λύσεις και προτάσεις στην παραγωγή μιας παράστασης ή ενός θεατρικού προγράμματος. Η προβολή ψηφιακού υλικού απαιτεί κατάλληλη προετοιμασία από τον συντονιστή και την ομάδα, ιδίως αν η ομάδα είναι υπεύθυνη και για τη δημιουργία του (κινηματογράφηση, γύρισμα, ηχογράφηση κ.λπ.). Στο πλαίσιο των ψηφιακών θεατρικών και δραματικών δρώμενων, οι συμμετέχοντες και οι υπεύθυνοι μπορούν επίσης να χρησιμοποιήσουν τον διαδραστικό πίνακα για γνωστικούς αλλά και αισθητικούς και καλλιτεχνικούς λόγους. Επιπλέον, σε νεανικές παραστάσεις ή εκδηλώσεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί η χαρτογράφηση βίντεο ή προβολής, ιδίως όταν τόσο οι επαγγελματίες ΤΠΕ όσο και οι συμμετέχοντες είναι εξοικειωμένοι και λειτουργικοί χρήστες ειδικών ψηφιακών προγραμμάτων και τεχνολογιών για προβολή σε αντικείμενα, κτίρια, εναλλακτικές επιφάνειες προβολής και για τρισδιάστατη προβολή αντικειμένων σε δισδιάστατες επιφάνειες. Παρομοίως, δημιουργικά προγράμματα ψηφιακής ζωγραφικής και σχεδιασμού εικόνων κατά τη διάρκεια της παράστασης μπορούν να εμπλουτίσουν την ψηφιακή σκηνογραφία και να αυξήσουν το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων για τον ψηφιακά ανασχεδιασμένο σκηνικό χώρο της δράσης τους.

Δημιουργικά βίντεο & ψηφιακή περφόρμανς

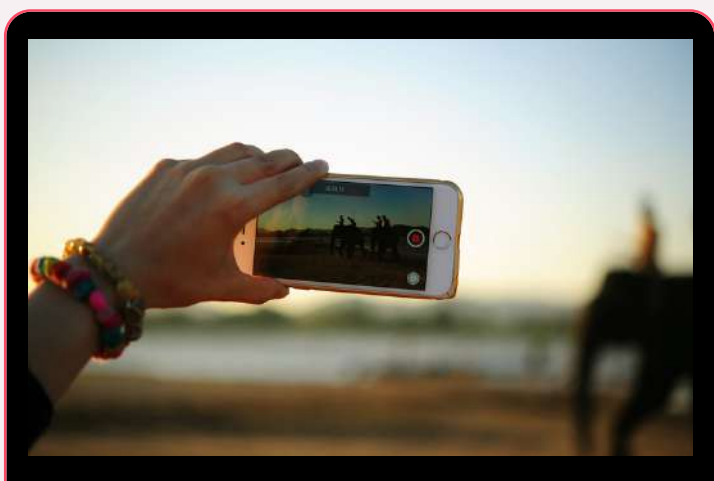
ΜΕΡΟΣ 1

Στο πλαίσιο του ψηφιακού δράματος και του θεάτρου, η δημιουργία και η εργασία με ταινίες και ντοκιμαντέρ αποτελεί ένα πολύ δημιουργικό και πολυδιάστατο ερέθισμα αλλά και τον σκοπό μιας διδακτικής ενότητας ή το τελικό αποτέλεσμα μιας δράσης.

Ταινίες μικρού και μεγάλου μήκους, ντοκιμαντέρ, εκπαιδευτικές ή τηλεοπτικές/online σειρές μπορούν να αποτελέσουν την ύλη και το περιεχόμενο ενός μαθήματος, μιας δραστηριότητας ή ακόμη και μιας παράστασης ή ενός ψηφιακού γεγονότος. Οι ταινίες και τα ντοκιμαντέρ χρησιμεύουν ως αφετηρία για το μάθημα ή χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια ενός μαθήματος με συγκεκριμένο περιεχόμενο ή στο στάδιο της αξιολόγησης και της ανατροφοδότησης των δραστηριοτήτων (Φανουράκη, 2016, 81).

Το θέμα, η μορφή και το είδος μιας ταινίας μπορούν να αποτελέσουν το περιεχόμενο των αυτοσχεδιασμών πριν ή μετά την παρακολούθησή της. Οι θεατρικές τεχνικές και οι αυτοσχεδιασμοί μπορούν να εφαρμοστούν σε όλα τα στάδια της παρακολούθησης της ταινίας (πριν/μετά) και, εφόσον κρίνεται σκόπιμο (για συγκεκριμένες δραστηριότητες) και κατά τη διάρκεια της προβολής, η οποία μπορεί να διακοπεί προκειμένου οι μαθητές να μαντέψουν, να προβλέψουν το τέλος της ιστορίας ή, εναλλακτικά, να αφηγηθούν τη δική τους εκδοχή του τέλους και στη συνέχεια να παρακολουθήσουν την υπόλοιπη ταινία.

Η ταινία ή το ντοκιμαντέρ αποτελεί υλικό για τη δημιουργία παραστάσεων, θεατρικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και μπορεί να προσαρμοστεί από τους συμμετέχοντες σε εκδήλωση, παράσταση, ταινία μικρού μήκους, δημιουργική ή θεατρική γραφή κ.λπ. Παράλληλα, η ταινία γίνεται αφορμή για μελέτη και έρευνα πάνω στις τεχνικές και τα δομικά στοιχεία του σεναρίου, της υποκριτικής για τον κινηματογράφο, της σκηνοθεσίας, της φωτογραφίας, του μοντάζ και κάθε επιμέρους ειδικότητας/τέχνης του κινηματογράφου.

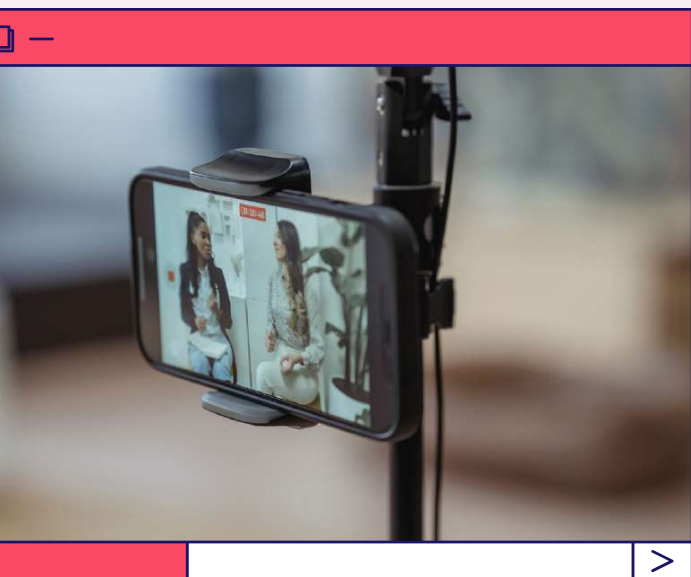

Δημιουργικά βίντεο & ψηφιακή περφόρμανς

ΜΕΡΟΣ 2

Το ντοκιμαντέρ μπορεί να ενσωματωθεί δημιουργικά στην έρευνα των συμμετεχόντων πάνω σε ένα θέμα και να χρησιμοποιηθεί ως υλικό που θα χρησιμοποιηθεί από τους μαθητές σε ρόλο εμπειρογνομόνων πάνω στο συγκεκριμένο θέμα με τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών (Μανδύας του εμπειρογνώμονα). Στο πλαίσιο της δραματοποιημένης ιστορίας, το ντοκιμαντέρ παρουσιάζεται από τον συντονιστή ή τον συμμετέχοντα σε ρόλο ως ένα από τα στοιχεία που προάγουν την έρευνά τους και ταυτόχρονα δίνουν μια νέα πινελιά στη δραματοποίηση. Εναλλακτικά, το ντοκιμαντέρ μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για τη δραματοποίηση και να προσαρμοστεί δημιουργικά από τους μαθητές μέσω ελεύθερου αυτοσχεδιασμού ή πιο καθοδηγούμενων δραστηριοτήτων.

Επίσης, η δημιουργία ταινιών μικρού μήκους και ντοκιμαντέρ από τους μαθητές μπορεί να είναι το τελικό αποτέλεσμα του ψηφιακού δράματος ή μπορεί να ενσωματωθεί σε ένα πρόγραμμα θεατρικής αγωγής ή σε μια ψηφιακή παράσταση. Η συμμετοχή των μαθητών στις διαδικασίες σχεδιασμού και παραγωγής ταινιών μικρού μήκους και ντοκιμαντέρ ενισχύει τις μεθόδους ομαδικής συνεργασίας και συμβάλλει στην καλλιέργεια ομαδικής ατμόσφαιρας και αισθητικής αντίληψης της έβδομης τέχνης. Τα σύγχρονα ψηφιακά μέσα επιτρέπουν τον πειραματισμό και τη δημιουργία βίντεο και μέσω έξυπνων κινητών συσκευών, με εύκολη πρόσβαση στη λήψη εικόνας, στον ήχο και στο μοντάζ, αλλά ταυτόχρονα απαιτούν κινηματογραφική παιδεία και εξοικείωση με το σύνολο των συνδημιουργών που κάνουν πράξη το ατομικό (ή ομαδικό) όραμα του σκηνοθέτη.

Συμπέρασμα

Όλες οι προαναφερθείσες ψηφιακές και καλλιτεχνικές μεθοδολογίες παρακινούν τους νέους να χρησιμοποιήσουν τη δημιουργικότητά τους και να «ανοίξουν» τις ανησυχίες, τις απόψεις και τις ανάγκες τους και να τις μοιραστούν σε ένα ομαδικό πλαίσιο. Το Ψηφιακό Θέατρο και Δράμα συνδυάζει διαφορετικές ψηφιακές μορφές τέχνης προσφέροντας ελευθερία και τρόπους σε κάθε μεμονωμένο άτομο ώστε να επαναπροσδιορίσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ασφαλές, ομαδικό περιβάλλον.

Τ'ΕΣΣΕΡΑ
ΜΕΡΟΣ

ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΆΤΥΠΗ ΜΆΘΗΣΗ ΟΡΑΤΉ – ΕΠΙΚ΄ΥΡΩΣΗ ΤΩΝ ΙΚΑΝΟΤ΄ΗΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ 5

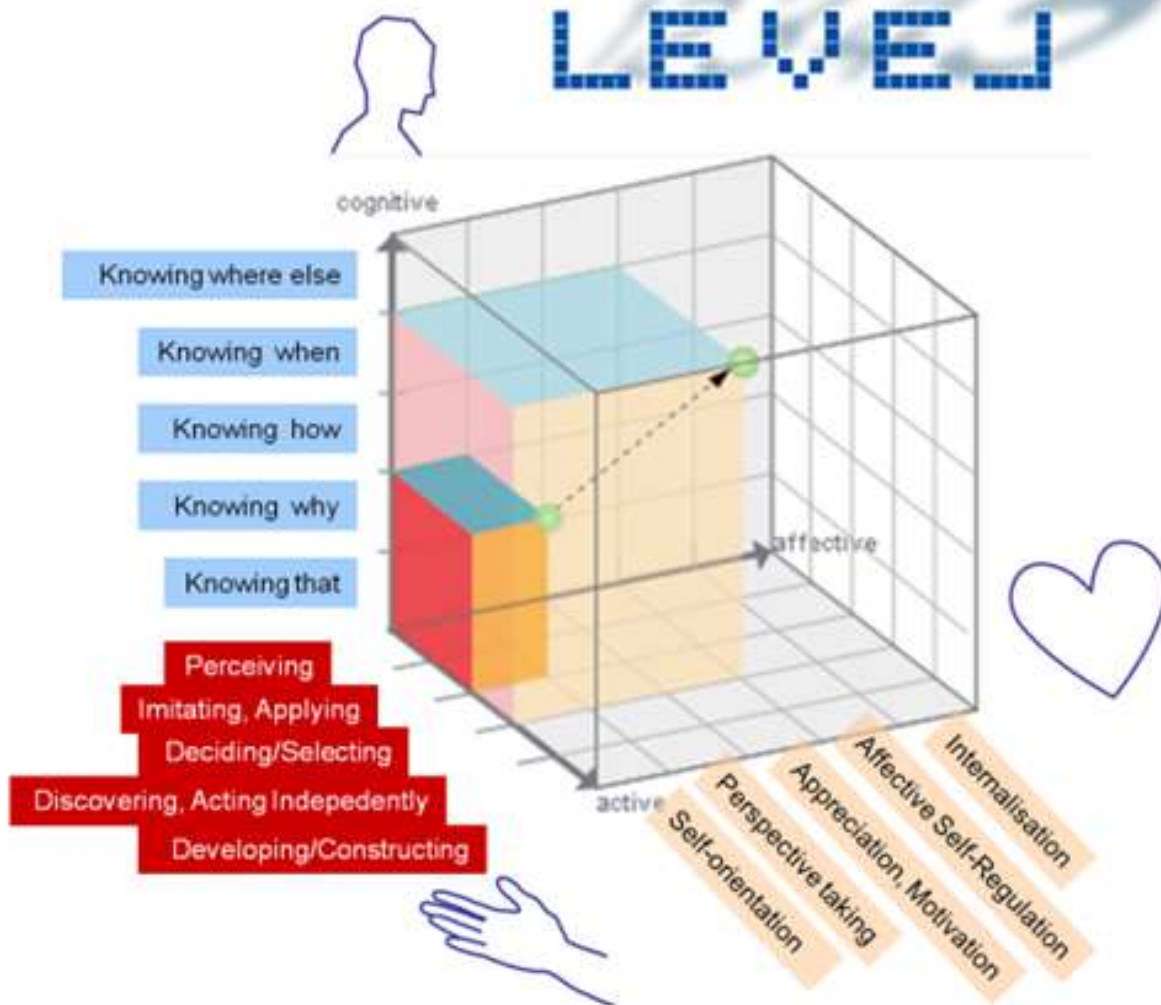
επειδή η μάθηση συμβαίνει παντού!

Όταν μαθαίνουμε, αναπτύσσουμε τις ικανότητές μας, δηλαδή τις ικανότητες και τις δυνατότητές μας για την αντιμετώπιση προκλήσεων και την επίλυση συγκεκριμένων καθηκόντων. Αντιμετωπίζοντας αυτές τις προκλήσεις, αναπτυσσόμαστε - εξελισσόμαστε συνεχώς και γινόμαστε πιο ικανοί. Από την εποχή του διαφωτισμού γνωρίζουμε από τα έργα του Ελβετού παιδαγωγού Pestalozzi ότι η μάθηση συμβαίνει με "το κεφάλι, την καρδιά και το χέρι". Τα τελευταία χρόνια η νευροβιολογική (εγκεφαλική) έρευνα απέδειξε και πάλι με σαφήνεια ότι οι μη γνωστικές διαστάσεις έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη μάθηση.

Η μεθοδολογία ΕΠΙΠΕΔΟ5 βασίζεται σε αυτές τις έννοιες. Σε ένα τρισδιάστατο μοντέλο, τον λεγόμενο κύβο ΕΠΙΠΕΔΟ5, οι εξελίξεις των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των στάσεων απεικονίζονται σε πέντε επίπεδα ποιότητας για δύο χρονικές στιγμές, στην αρχή μιας μαθησιακής δραστηριότητας και στο τέλος. Με αυτόν τον τρόπο ο κύβος απεικονίζει τις εξελίξεις των ικανοτήτων με μια ματιά. Τα επίπεδα μιας ικανότητας ορίζονται μέσω των λεγόμενων συστημάτων αναφοράς στα οποία μια ικανότητα περιγράφεται σε πέντε επίπεδα σε κάθε διάσταση ικανότητας.

Στο πλαίσιο του προγράμματος DigiArts οι εργαζόμενοι σε θέματα νεολαίας έχουν την ευκαιρία να χρησιμοποιήσουν το LEVEL5 για να αναστοχαστούν τη δική τους μάθηση και να αναστοχαστούν μαζί με τους μαθητές τους σχετικά με τη μάθηση και την πρόοδό τους.

Επικύρωση των ικανοτήτων με επίπεδο 5

1 Επικύρωση των ικανοτήτων - για τι και για ποιον;

Η επικύρωση μπορεί να οριστεί ως "η διαδικασία προσδιορισμού, αξιολόγησης και αναγνώρισης των δεξιοτήτων και ικανοτήτων που αποκτώνται σε μη τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα". Η μη τυπική και άτυπη μάθηση και η επικύρωσή τους αποσκοπούν σε διάφορα αποδεδειγμένα οφέλη - ένα από αυτά είναι η προώθηση των κινήτρων για ανάπτυξη μέσω της αναγνώρισης της μάθησης. Η επικύρωση μπορεί να συμβάλει στο να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι μεγαλύτερη αυτογνωσία και κριτική ικανότητα και να εμπλακούν σε περαιτέρω μάθηση. Ένας άλλος στόχος είναι να προσφερθούν αποδεικτικά στοιχεία για τα μαθησιακά επιτεύγματα που αποκτήθηκαν εκτός του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος και να κοινοποιηθούν σε άλλους ενδιαφερόμενους, π.χ. σε εργοδότες, και

Επικύρωση των ικανοτήτων με επίπεδο5

να προωθηθεί η απασχολησιμότητα ατόμων χωρίς ή με ελάχιστα επίσημα αναγνωρισμένα πτυχία.

Οι πολύτιμες ικανότητες, που συχνά αναπτύσσονται μέσω της άτυπης και μη τυπικής μάθησης, σπάνια επικυρώνονται και πιστοποιούνται από τους παρόχους μάθησης. Αυτό αφήνει ένα τεράστιο ποσό προόδου και ανάπτυξης που δεν μπορεί να καταδειχθεί ή να αποδειχθεί στους δυνητικούς ενδιαφερόμενους. Ως εκ τούτου, η επικύρωση αποτελεί σημαντική ευκαιρία για τις ευάλωτες ομάδες-στόχους και τους ανθρώπους που εργάζονται μαζί τους.

Μια προσέγγιση για την επικύρωση των εξελίξεων των ικανοτήτων είναι το ΕΠΙΠΕΔΟ5 - ένα σύστημα που αναπτύχθηκε και δοκιμάστηκε πιλοτικά σε μια σειρά από ευρωπαϊκά χρηματοδοτούμενα έργα από το 2005.

2 Επίπεδο5 για την επικύρωση της ικανότητας χρήσης της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στην εργασία με νέους

Η προσέγγιση ΕΠΙΠΕΔΟ5 βασίζεται σε μια διαδικασία πέντε βημάτων, η οποία ξεκινά με την περιγραφή του μαθησιακού σχεδίου ή της δραστηριότητας και καταλήγει στην απόδειξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων και στην επικύρωση των εκπαιδευομένων και των μαθησιακών σχεδίων μέσω του λογισμικού ΕΠΙΠΕΔΟ5.

Στο πλαίσιο του DigiArts το ΕΠΙΠΕΔΟ5 μπορεί να εφαρμοστεί σε δύο επίπεδα:

- για την αξιολόγηση και την αναγνώριση των ικανοτήτων που έχουν αναπτύξει οι εμπλεκόμενοι εκπαιδευτές και οι εργαζόμενοι σε θέματα νεολαίας όσον αφορά την ενσωμάτωση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στις μαθησιακές τους δραστηριότητες με νέους,
- να προσδιορίσει την ανάπτυξη των ικανοτήτων των νέων και τον αντίκτυπο της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, π.χ. μέσω της εφαρμογής των μαθησιακών δραστηριοτήτων που προσφέρονται από το DigiArts.

Επικύρωση των Ικανοτήτων με Επίπεδο5

Για το σκοπό αυτό, η προσέγγιση ΕΠΙΠΕΔΟ5 προσαρμόστηκε και προσαρμόστηκε στο πλαίσιο του έργου:

Για τους εργαζόμενους στον τομέα της νεολαίας και τους εκπαιδευτές αναπτύχθηκε ένα σύστημα αναφοράς όπου περιγράφεται με απτό τρόπο η ικανότητα χρήσης της αποκαταστατικής δικαιοσύνης ως μέσο για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης σε έργα για νέους μέσω των τεχνών. Μέσω αυτού του συστήματος αναφοράς μπορούν να αξιολογήσουν την ικανότητά τους να "χρησιμοποιούν την αποκαταστατική δικαιοσύνη για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης μέσω των τεχνών". Οι νέοι μπορούν να αναστοχαστούν και να αξιολογήσουν τον αντίκτυπο των μαθησιακών δραστηριοτήτων μέσω ενός ερωτηματολογίου αυτοαναστοχασμού με βάση το ΕΠΙΠΕΔΟ5 που σχετίζεται με την "αυξημένη αποδοχή της διαφορετικότητας, την αυξημένη συνεργασία και συνεννόηση, την αυξημένη δημιουργικότητα και φαντασία, καθώς και την αυξημένη ευαισθητοποίηση σχετικά με τα πλεονεκτήματα, τις προκλήσεις και τους κινδύνους της ψηφιακής εργασίας".

3 Η διαδικασία ΕΠΙΠΕΔΟ5

Η διαδικασία ΕΠΙΠΕΔΟ5 για τους εργαζόμενους και τους εκπαιδευτές στον τομέα της νεολαίας ακολουθεί τα εξής βήματα:

- Οι εργαζόμενοι στον τομέα της νεολαίας και οι εκπαιδευτές προβληματίζονται σχετικά με το μαθησιακό τους πλαίσιο και προσδιορίζουν τους μαθησιακούς τους στόχους στο συγκεκριμένο πλαίσιο - θα το ονομάσουμε αυτό "μαθησιακό σχέδιο". (Εάν επιδιώκουν ένα πιστοποιητικό, θα πρέπει να περιγράψουν εν συντομία το μαθησιακό τους σχέδιο στο παρεχόμενο πρότυπο που είναι διαθέσιμο στην πλατφόρμα DigiArts).
- Πραγματοποιούν μια πρώτη αξιολόγηση στην αρχή της φάσης μάθησης: Για το σκοπό αυτό, διαβάζουν την περιγραφή των ικανοτήτων και το σύστημα αναφοράς και προσδιορίζουν το επίπεδο των ικανοτήτων τους σε καθεμία από τις τρεις διαστάσεις. Δίνουν λόγους ή παραδείγματα που αποδεικνύουν την αξιολόγησή τους.
- Επιδιώκουν τους μαθησιακούς τους στόχους στο δεδομένο πλαίσιο.

Επικύρωση των Ικανοτήτων με Επίπεδο5

- Πραγματοποιούν τη δεύτερη αξιολόγηση στο τέλος της φάσης μάθησης: Διαβάζουν την περιγραφή των ικανοτήτων και το σύστημα αναφοράς και προσδιορίζουν εκ νέου το επίπεδο των ικανοτήτων τους σε καθεμία από τις τρεις διαστάσεις. Αναφέρουν λόγους ή παραδείγματα που αποδεικνύουν την αξιολόγησή τους. Εάν επιθυμούν να λάβουν πιστοποιητικό, γράφουν επίσης μια περίληψη της μαθησιακής διαδικασίας για κάθε διάσταση.
- Για να λάβουν ένα πιστοποιητικό ΕΠΙΠΕΔΟ5 το οποίο αποδεικνύει και οπτικοποιεί τη μαθησιακή τους πρόοδο στο πεδίο ικανοτήτων της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, τεκμηριώνουν τη μαθησιακή τους δραστηριότητα και τα αποτελέσματα της αξιολόγησής τους. Για περισσότερες πληροφορίες μπορούν να επικοινωνήσουν με το γραφείο ΕΠΙΠΕΔΟ5: info@level5.de.
- Στους νέους παρέχεται το ερωτηματολόγιο αυτοαναστοχασμού που είναι διαθέσιμο στη διεύθυνση: [Σύνδεσμος με την αράχνη ικανοτήτων](#).
- Στην αρχή της φάσης μάθησης, προβαίνουν σε μια αρχική αξιολόγηση: Για το σκοπό αυτό, διαβάζουν τις δηλώσεις που περιλαμβάνονται στο εργαλείο "αράχνη ικανοτήτων" και επιλέγουν το επίπεδο συμφωνίας τους για κάθε δήλωση. Στη συνέχεια, λαμβάνουν μια οπτική αναπαράσταση των δηλώσεών τους με τη μορφή ιστού αράχνης. Μπορούν να την αποθηκεύσουν ή να τους αποσταλεί μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.
- Οι εργαζόμενοι σε θέματα νεολαίας θα πρέπει να πραγματοποιήσουν μια συνεδρία ενημέρωσης και να συζητήσουν τα αποτελέσματα αυτής της πρώτης αξιολόγησης και να διευκρινίσουν τυχόν απορίες. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιήσουν αυτή την ευκαιρία για να συζητήσουν με τους νέους ποια μαθησιακά αποτελέσματα θα ήθελαν να επιτύχουν.
- Οι νέοι συμμετέχουν στις προβλεπόμενες μαθησιακές δραστηριότητες και επιδιώκουν τους μαθησιακούς τους στόχους στο συγκεκριμένο πλαίσιο.

Επικύρωση των ικανοτήτων με επίπεδο 5

- δεύτερη αξιολόγηση γίνεται από τους νέους στο τέλος της μαθησιακής φάσης με τη βοήθεια της αράχνης ικανοτήτων. Μπορούν να επανεξετάσουν όσα δήλωσαν στην πρώτη αξιολόγηση και να συγκρίνουν τις δύο αράχνες τους για να δουν πόση πρόοδο έχουν κάνει.
- Οι νεαροί εργαζόμενοι θα πρέπει να συζητήσουν ξανά και να προβληματιστούν μαζί με τους νέους σχετικά με τα μαθησιακά τους αποτελέσματα. Θα μπορούσαν να τους ενθαρρύνουν να δώσουν λόγους και παραδείγματα που δείχνουν τον αντίκτυπο των μαθησιακών δραστηριοτήτων.

Π'ΕΝΝΤΕ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Carlson, M. (2014). Theatre: A Very Short Introduction. Oxford University Press.

Davies, B. (2021). Youth Work: A Manifesto Revisited – at the time of Covid and beyond. Youth & Policy, 1-20 <https://www.youthandpolicy.org/wp-content/uploads/2021/09/Manifesto-for-Youth-Work-2021-v2.pdf>

Emert, T. 2014 «Interactive Digital Storytelling with Refugee Children», Language Arts 91 (6), pp. 401-415.

https://www.academia.edu/21313044/Interactive_Digital_Storytelling_with_Refugee_Children

Fischer-Lichte, E. (2008). The Transformative Power of Performance. A new aesthetics. Routledge.

Gavrielides, T. (2021). Power, Race, and Justice. The Restorative Dialogue We Will Not Have. Routledge.

Howard, F. (2017) The Arts in Youth Work: A Spectrum of Instrumentality? <https://www.youthandpolicy.org/articles/the-arts-in-youth-work/>

McGeoch, K. & Hughes, J. (2009): «Digital storytelling and drama: language, image and empathy», στο: Anderson M., Carroll J., Cameron D. Drama Education with Digital Technology. London: Continuum. Chapter. 8 [pp. 113-128]

McKenzie, J. (2001). Perform or Else. From discipline to performance. Routledge.

Murray, J. (1997). Hamlet on the Holodeck. The Future of Narrative in Cyberspace. Cambridge Massachussets: The MIT Press. [pp. 106-125]

Reichert, M. (2015). Unleashing young people's creativity and innovation. European good practice projects. European Union.

https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/publications/creativity-innovation_en.pdf

Chung, S. (2007). Art Education Technology: Digital Storytelling. *Art Education*, 60 (2), 17-22.

[https://www.jstor.org/stable/pdf/27696201.pdf?](https://www.jstor.org/stable/pdf/27696201.pdf?refreqid=search%3A95217837ca9bc25f576067e3b9ffe829)

[refreqid=search%3A95217837ca9bc25f576067e3b9ffe829](https://www.jstor.org/stable/pdf/27696201.pdf?refreqid=search%3A95217837ca9bc25f576067e3b9ffe829)

Prensky M. (2001a) «Digital natives, digital immigrants», *Horizon* 9 (5).

Prensky M. (2001b) «Digital natives and digital immigrants. Part II: do they really think differently?», *Horizon* 9(6).

Fanouraki, Clio, "E-Antigone through Drama Education with the use of Digital Technologies" [in English], *Parabasis-(Academic) Journal of the Department of Theatre Studies of the University of Athens* 15/1 (2017), pp. 83-93.

Web Links

<http://www.voicethread.com>

<http://www.storycenter.org>

<http://www.teacherlink.org/content/social/digresources>

<http://www.ohs.org.uk>